

STEG
FÖR
STEG
GENOM
NYA
TESTAMENTET

Jonas Dagson

Bibeln idag
En del av Scripture Union

 VANDRA
genom
BIBELN

XP
MEDIA

Bibeln i dag • Vandra genom Bibeln • XP Media

Bibelcitaten är hämtade från Svenska Folkbibeln 2015 (SFB).
Ett fåtal citat kommer från Bibel 2000 och andra bibelutgåvor.

Research för boken har skett med stöd av ett
stipendium från Kristna Publicistförbundet.

Copyright © 2018 Jonas Dagson

Anders Parsmos teckningar copyright © 2018 Vandra genom Bibeln

Formgivning: Jonas Dagson

Tryck: Printon, Estland

ISBN: 978-91-984125-8-1

www.bibelnidag.org • www.vandragenombibeln.com • www.xpmedia.org

Innehåll

• Sidor som innehåller teckningar med nyckelord

INLEDNING

- 7 Så är boken tänkt – sida för sida
- 8 Nya testamentets struktur
- 9 Så kom Nya testamentet till oss
- 10 De 400 tysta åren (I)
- 11 De 400 tysta åren (II)
- 12 Att leta efter när du läser texten
- 13 Att tolka Nya testamentet
- 14 Sexton skribenter i Nya testamentet
- 15 Då skrevs Nya testamentet
- 16 En översikt – epok för epok (I)
- 17 En översikt – epok för epok (II)
- 18 En kronologisk översikt av NT (I)
- 19 En kronologisk översikt av NT (II)

EVANGELIERNA

- 20 En jämförelse av evangelierna
- 21 Att tolka evangelierna
- 22 Evangeliernas geografi (I)
- 23 Evangeliernas geografi (II)
- 24 • Tullarens berättelse om Kungen
- 25 Ett läsa ett tematiskt evangelium
- 26 • Markus om Jesus som tjänare
- 27 Att se Petrus som Markus källa
- 28 • Lukas om den sanna människan
- 29 Läkarens journalanteckningar
- 30 Den synoptiska frågan (I)
- 31 Den synoptiska frågan (II)
- 32 • Fiskaren om Jesus, Guds Son
- 33 Tecken, ord och vittnesbörd
- 34 Att harmoniera evangelierna (I)
- 35 Att harmoniera evangelierna (II)
- 36 Att harmoniera evangelierna (III)
- 37 Att harmoniera evangelierna (IV)
- 38 Att harmoniera evangelierna (V)

JESU LIV

- 39 Översikt av Jesu liv
- 40 Sextiotre dagar i Jesu liv (I)
- 41 Sextiotre dagar i Jesu liv (II)
- 42 Sextiotre dagar i Jesu liv (III)
- 43 Då levde och verkade Jesus
- 44 Maria och Elisabet utväljs av Gud
- 45 Jesus och hans jordiska familj
- 46 Ett barn varder oss fött
- 47 Vi har sett hans stjärna gå upp
- 48 Årstiderna i Nya testamentet
- 49 De tysta åren – Jesus växer upp
- 50 Att försöka förstå dopet
- 51 Jesus frestas av djävulen
- 52 Ett samtal fram på småtimmarna
- 53 Fyra sanningar i "lilla Bibeln"
- 54 Jesus drivs ut ur sin hemstad
- 55 Alla under som Jesus gjorde
- 56 Jesus flyttar till Kapernaum
- 57 Första rundvandringen i Galileen
- 58 Jesus och alla hans lärjungar
- 59 Fjorton apostlar i Nya testamentet
- 60 Jesus debatterar om sabbaten
- 61 Att tolka Bergspredikan
- 62 När Jesus predikade på berget
- 63 Bönen Jesus lärde oss att be
- 64 Liknelserna Jesus berättade
- 65 Jesus helar officerens tjänare
- 66 De religiösa ledarnas attacker
- 67 Fjorton grupperingar på Jesu tid
- 68 Städerna runt Gennesarets sjö
- 69 Stillar stormen och går på vattnet
- 70 Jesus drar sig undan massorna

- 71 Fjorton regenter i Nya testamentet
- 72 Jesus på förklaringsberget
- 73 Jesus lämnar Galileen (till slut)
- 74 Jesus och barnen
- 75 45 profetior om Jesus i GT
- 76 Högtiderna i Nya testamentet
- 77 Kvinnan som var otrogen
- 78 Frågan om vem som är min nästa
- 79 Tusentals människor kring Jesus
- 80 Jesus flyr till andra sidan Jordan
- 81 Jesus uppväcker Lasarus
- 82 Jesus ser Sackeus i fikonsträdet
- 83 Intåg i Jerusalem under jubel
- 84 Jesus som talare och pedagog
- 85 Två frågor om Jesu återkomst
- 86 Den sista kvällen i Övre salen
- 87 Att försöka förstå nattvarden
- 88 Mot Getsemane – genom natten
- 89 Sveket i Getsemanelunden
- 90 Jesus döms till döden
- 91 Via Dolorosa – vägen till korset
- 92 Korset – den grymmaste döden
- 93 Personerna runt Jesu kors
- 94 Den längsta dagen
- 95 Varför *måste* Jesus dö?
- 96 Jesus begravs och uppstår
- 97 De som såg den uppståndne

APOSTLAGÄRNINGARNA

- 98 Att tolka Apostlagärningarna
- 99 • Vägen från Jerusalem till Rom
- 100 Jesus lyfts upp till himlen
- 101 Pingstdagen och Andens dop
- 102 De första två åren i Jerusalem
- 103 Petrus liv – en översikt
- 104 Sju församlingstjänare väljs
- 105 Vidare till Judeen och Samarien
- 106 Fjorton möten i Apostlagärningarna
- 107 Den största syndaren blir frälst
- 108 Att resa i Romarriket
- 109 Med evangeliet till Mindre Asien
- 110 Aten och Korint på Paulus tid
- 111 Budskapet till Aten och Korint
- 112 Alla predikningar i Apostlagärningarna
- 113 Med Efesos som bas
- 114 Efesos och Rom på Paulus tid
- 115 Genom stormen till Rom
- 116 Helandet vid Sköna porten
- 117 Resorna efter Apostlagärningarna
- 118 Paulus liv – en översikt
- 119 Fjorton lärjungar som följde Jesus

DE UNDERVISANDE BREVEN

- 120 Att tolka de undervisande breven
- 121 Brevens fyra stora teman
- 122 Alla brev i Nya testamentet (I)
- 123 Alla brev i Nya testamentet (II)
- 124 Översikt av Paulus tretton brev
- 125 • Med Paulus på frälsningens väg
- 126 Vägen till tro i Romarbrevet
- 127 Det kristna livets grundpelare
- 128 Synen på Israel och församlingen
- 129 • Den bråkande församlingen
- 130 Problemen i Korintförsamlingen
- 131 Om Andens gåvor
- 132 • Att vara Kristusbrev
- 133 Paulus och alla Korintiebrev
- 134 • Nåden – Guds kallelse till frihet
- 135 Vilka var egentligen galaterna?
- 136 Fem olika betydelse för lagen

- 137 Nio aspekter av Andens frukt
- 138 • Jesus bygger sin församling
- 139 Nio bilder på församlingen
- 140 Den kristnes vapenrustning
- 141 • Att finna glädjen i Herren
- 142 Vad Bibeln säger om humör
- 143 • Jesus, Herre över kosmos
- 144 Villolärar i den tidiga församlingen
- 145 Vad Bibeln lär om Jesus Kristus
- 146 • Att finna tröst i hoppet
- 147 Vad händer vid Jesu återkomst?
- 148 Tre syner på den yttersta tiden
- 149 • När väntan på Jesus går snett
- 150 En biblisk syn på arbete
- 151 • En handbok i ledarskap
- 152 20 kriterier för andligt ledarskap
- 153 • Paulus sista ord från dödsstegen
- 154 Paulus ord i dödens väntning
- 155 Skriftens ursprung och syfte
- 156 • Handbok för församlingsledare
- 157 Att göra goda gärningar
- 158 • Slaven som blev en broder
- 159 Berättelsen om slaven Onesimus
- 160 Översikt av de allmänna breven
- 161 • Ett galleri av troshjältar
- 162 Jesus större, bättre, högre...
- 163 Olika lägen i det kristna livet
- 164 Ett galleri av stora troshjältar
- 165 • Att omsätta tron i handling
- 166 Tungans och ansiktets teologi
- 167 Klädseln på Bibelns tid
- 168 • Hoppet mitt i lidandet
- 169 För vem förkunnade Jesus?
- 170 • Så står du emot falska lärare
- 171 Kännetecken på falska lärare
- 172 • Kärlek till Gud och varandra
- 173 Att inte älska världen
- 174 • Släpp inte in villolärare
- 175 Kärlek som tema genom brevet
- 176 • Ett föredöme i gästfrihet
- 177 Följ inte dåliga exempel
- 178 • Fortsätt att kämpa för tron
- 179 Vägen bort och vägen hem
- 180 En jämförelse av alla breven i Nya...
- 181 ...testamentet – avsnitt för avsnitt

UPPENBARELSEBOKEN

- 182 Så kan Uppenbarelseboken tolkas
- 183 • En vision om tidens slut
- 184 Budskapen till församlingarna
- 185 Sju församlingar i Mindre Asien
- 186 Johannes liv – en översikt
- 187 Bilderna i Uppenbarelseboken
- 188 Så tolkar de olika synerna texten (I)
- 189 Så tolkar de olika synerna texten (II)
- 190 Uppenbarelsebokens alla siffror
- 191 Vad (nästan) alla är överens om

SAMMANFATTNING

- 192 Skrifter efter Nya testamentet
- 193 Fjorton tidigare skribenter att notera
- 194 Så lång tid tar det att läsa NT
- 195 Två sätt att läsa Nya testamentet
- 196 Att tillämpa Nya testamentet
- 197 Så växer en kristen karaktär
- 198 Jämför början och slutet i Bibeln
- 199 Hundra viktiga händelser i NT
- 200 Svenska översättningar av NT
- 201 Ett urval av referenser

Några ord om boken

I var och varannan tv-serie erbjuds vi i dag kittlande flygbilder. Det har möjliggjorts genom drönarna som kan flyga på låg högd och manövreras från marken. Flygbilderna ger en översikt och ett perspektiv på landskapet som vi annars aldrig skulle kunna fått ta del av.

När jag läser och studerar Bibeln försöker jag alltid utgå från ett drönarperspektiv, att se på texterna lite från ovan. Jag tänker att det är först när jag har en översiktsbild som jag kan se var den enskilda versen hör hemma och förstå vad den syftade till i sitt sammanhang.

Jag har funnit att när jag möter Bibeln på det sättet får texten ett annat djup. När texterna fogas samman till ett helt motiv framträder en mer tydlig och begriplig bild av vem Gud är, vem jag är och vad den kristna tron handlar om. Det jag ser är inte byggt på en enskild vers eller en lösryckt formulering, utan på en helhetsbild av hur Gud har handlat i historien. Det blir som om bilden blir tydligare och som om den obegriplige Guden långsamt blir mer begriplig. Det ger mig en större trygghet att våga lite på det jag ser och en förtröstan på att han också är verksam i mitt liv och i mina omständigheter.

Boken är resultatet av mina egna studier då jag arbetat med att försöka förstå vad Gud vill säga genom Bibeln. Jag har arbetat med Bibeln på samma sätt som jag arbetar med nyhetsmaterial i mitt arbete som journalist. Där är målet att förklara och förtydliga vad som händer genom att strukturera och sammanfatta information.

Om de här drönarflygningarna över texten kan vara till hjälp för dig blir jag glad. Och om boken kan inspirera och utmana dig att själv försöka studera med sammanhanget som utgångspunkt kanske ändå gladare.

De stora teckningarna som inleder studiet av varje bok i Nya testamentet är gjorda av tecknaren Anders Parsmo. Han har tagit mina enkla förslag och varje gång skapat något mer och bättre än vad som var tänkt från början. Hans insats kan inte nog uppmärksammas. Flera andra har också hjälpt till med kommentarer och korrektur.

Till slut två noteringar. På flera ställen har jag tagit mig friheter i illustrationerna, för det tar jag det fulla ansvaret. Ett exempel är att jag använder Kolosseum som symbol för Rom. Jag är väl medveten om att Kolosseum inte var byggt när böckerna skrevs, än mindre låg i ruiner. Men jag tänker att det inte finns någon starkare visuell symbol för staden Rom än just Kolosseum och jag har därför beslutat om denna anakronism.

För det andra har jag under åren fått förfrågningar om man i olika sammanhang kan få använda mitt material. Jag ger härmed tillåtelse till att i samband med bibelstudier i bönegrupper, husförsamlingar, konfirmation, på bibelskolor eller i samband med gudstjänster visa eller kopiera enstaka sidor. Det är däremot inte tillåtet att kopiera ett större antal sidor eller att på något sätt göra justeringar i materialet utan tillåtelse.

Jonas Dagson
jonas@dagson.se

Så är boken tänkt – sida för sida

Här är några av de vanligaste elementen du kommer att hitta när du steg för steg går genom Nya testamentet.

FAKTA OCH JÄMFÖRELSE
Sammanställningar som ska ge perspektiv för att hjälpa dig hitta nya infallsvinklar på böcker och händelser.

ÖVERSIKT AV INNEHÅLLET
En disposition av bokens innehåll så att du lättare kan se hur boken är strukturerad och hur texten hänger samman.

SAKER ATT LETA EFTER
En sammanställning av lästips så du har något att titta efter när du läser bibelboken på egen hand.

KARTOR SOM VISAR VÄGEN
Kartor som beskriver förflyttningar, Jesu vandringar och Paulus resor. Visar var städer eller provinser är belägna så att du lättare kan se var olika händelser utspelade sig.

DESSUTOM...
På många ställen finns inflikningar och observationer, inte minst om hur man kan tolka och uppfatta texterna, så att du själv får bättre möjlighet att förstå hur bibeltolkare kommit fram till sina slutsatser.

FÖRDJUPNINGAR
Fördjupningar i olika ämnen presenteras där de naturligt hör hemma så att du här och var kan stanna upp och försjunka i teman på ett mer djupgående sätt.

SÅ ÄR BOKEN ARRANGERAD

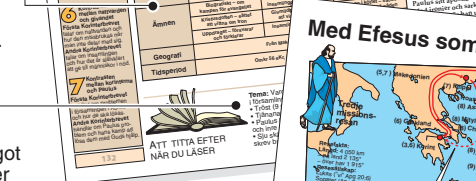
- Först kommer de fyra evangelierna och deras inbördes relation
- Sedan kommer en sektion som följer Jesu liv mot korset och uppståndelsen
- Därefter beskrivs Apostlagärningarna med Paulus resor
- Sedan följer en sektion med Paulus och de allmänna breven
- Och så till slut kommer Uppenbarelseboken

Den andra delen i Bibeln kallas "Nya testamentet", ett namn som kommer från latinet *Novum Testamentum*, vilket i sin tur är en översättning av grekiskans *he kaine diatheke*. Den grekiska termen betyder vanligtvis "en sista vilja" eller "testamente", vilket den latinska återgivningen antyder, men denna översättning förklarar inte hela dess betydelse. Ordets innebörd handlar egentligen om ett avtal som har förberetts av en part och kan accepteras eller förkastas av den andra parten, men som han inte kan modifiera.

ÖVERSIKT AV ANDRA KORINTHERBREVET

Capitula	Paulus vederförelse	Paulus omringning	Paulus sabbats
Inledning			
Ämnen			
Geografi			
Tidspunkt			

När besökte Paulus Korint för andra gången?

1. Paulus besöker Korint och besöker den kristna församlingen. (1 Kor 16:7-9)

2. Paulus besöker Korint igen och besöker den kristna församlingen. (2 Kor 1:1-12)

3. Paulus besöker Korint igen och besöker den kristna församlingen. (2 Kor 2:1-12)

4. Paulus besöker Korint igen och besöker den kristna församlingen. (2 Kor 3:1-18)

5. Paulus besöker Korint igen och besöker den kristna församlingen. (2 Kor 4:1-12)

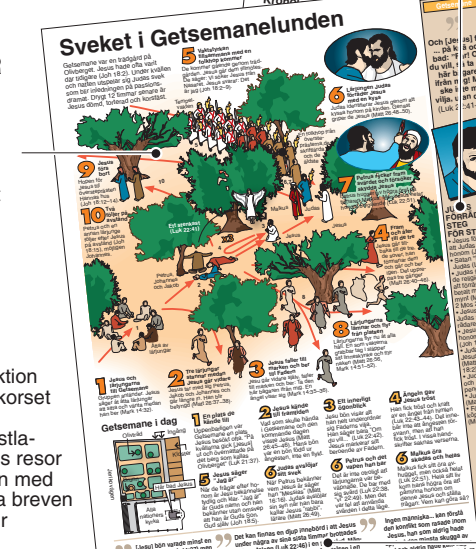
6. Paulus besöker Korint igen och besöker den kristna församlingen. (2 Kor 5:1-10)

7. Paulus besöker Korint igen och besöker den kristna församlingen. (2 Kor 6:1-10)

8. Paulus besöker Korint igen och besöker den kristna församlingen. (2 Kor 7:1-16)

9. Paulus besöker Korint igen och besöker den kristna församlingen. (2 Kor 8:1-15)

10. Paulus besöker Korint igen och besöker den kristna församlingen. (2 Kor 9:1-15)

Sveket i Getsemanelunden

1. Jesus och hans lärjungar går till Getsemanelunden för att bön. (Mat 26:36-46)

2. Jesus blir svettad och hans lärjungar somnar. (Mat 26:40-41)

3. Judas Iskariot kommer till Jesus och säljer honom ut för trettio silverstycken. (Mat 26:47-49)

4. Jesus blir fäst vid korset. (Mat 26:66-68)

5. Jesus dör på korset. (Mat 26:69-75)

6. Jesus begravs i en grav. (Mat 26:75)

TECKNINGAR MED BOKENS TEMA
För varje bibelbok finns en teckning som med glimten i ögat försöker illustrera bokens tema. Förhoppningen är att bilden ska hjälpa dig att komma ihåg vad boken handlar om.

CITAT FRÅN BIBELBÖCKERNA
På många sidor hittar du citat ur bibeltexten, små smakportioner av nyckelverser och centrala texter. Smakproven finns där för att locka dig att ta för dig större portioner på egen hand.

SAMMANFATTNING AV BOKENS BUDSKAP
Bokens budskap sammanfattas med 25 ord. Tanken är att korfattat lyfta fram bokens eller brevs centrala tankar.

SNABB-PORTRÄTT
Över 100 sammanställningar av korta fakta om personer som vi möter så att du lättare kan se vidden av deras liv.

FRÅGOR FÖR EFTER-TANKE
En fråga som plockar upp något ur texten och pekar i en riktning så att du kan koppla det till situationer i din vardag.

TIDSLINJER SOM BINDER SAMMAN
Tidslinjerna binder samman olika händelser och visar hur de förhåller sig till varandra, så att du kan få en uppfattning om hur de hänger ihop.

CITAT SOM BELYSER OCH KOMMENTERAR
I botten på många sidor finns korta citat från olika svenska och utländska teologer och författare, så att en tanke eller insikt kanske kan utmana dig att se på texten en gång till, med nytt perspektiv.

Introduktion

” Judarna [i Berea] var mer öppna än de i Tessalonike. De tog emot ordet med all villighet och forskade dagligen i Skrifterna för att se om det kunde förhålla sig så. (Apg 17:11)

ATT VARA ÖPPEN OCH FORSKA I SKRIFTERNA

- (1) De var "öppna". Ordet betyder här "av ädelt sinne". Att ha en ärlig, ädel, attityd när man hör Ordet förkunnas.
- (2) De "tog emot...". Ordet betyder "att acceptera" eller "att välkomna". Att ta emot är att göra mer än att bara lyssna.
- (3) "...med villighet". Ordet betyder att "vara redo, ivrig och snabb". Att inte tveka utan ha en beredskap för att följa Ordet.
- (4) De "forskade" ("Rannsakade" 19:17). Ordet betyder "undersöka, fråga, utreda". Att grundligt vilja pröva sanningshalten.
- (5) "...att det stämde". Ordet betyder "på det sättet", "i enlighet med". Syftet att se om det som sägs stämmer med Ordet.

Har du samma attityd till Ordet som judarna i Berea? Hur forskar du i Skriften?

Något om Nya testamentets historia

Här är några steg i processen som gav oss Nya testamentet i den form vi har den i dag.

1 Omkr 45–ca100 eKr BÖCKERNA SKRIVS NER

Böckerna och breven i Nya testamentet skrivs från Omkr 45 eKr till 100 eKr. Det är en rad författare, men nästan alla har en koppling direkt till Jesus eller via någon av apostlarna.

2 Från ca 100 eKr CITAT I ANDRA BÖCKER

Många tidiga författare, särskilt de apostoliska fäderna, citerade ur NT. Det finns mer än 35 000 citat och nästan hälften av NT kan åter-skapas bara genom dessa hänvisningar.

3 Från 100 eKr TIDIGA ÖVERSÄTTNINGAR

NT översattes tidigt, från 100-talet, till flera språk, som latin och koptiska. Senare syriska, etiopiska, gotiska mfl. Latinska Vulgata av Hieronymus (klar 405 eKr) kom att få stor betydelse.

4 Fram till 397 eKr FORMERING AV KANON

Tidigt utkristalliserar sig en kanon, ett rättesnöre. Formerad i stort redan i slutet på 100-talet, Athanasius har alla böcker 367 eKr. Fastställs slutligen vid kyrkomötet i Kartago 397 eKr.

5 Fram till i dag DEN RÄTTA TEXTEN

Vi har inga original. Textkritik är arbetet att försöka identifiera den ursprungliga texten. Man försöker återskapa texten genom att jämföra olika handskrifter, citat och tidiga översättningar.

6 1228/1551 eKr KAPITEL OCH VERSER

Bibels böcker är skrivna som löpande text. Först 1228 delades Bibeln in i kapitel av Stephen Langton och 1551 fick Nya testamentet sin versindelning av Robert Stephanus.

7 Från 1526 eKr ÖVERSÄTTTS TILL SVENSKA

Den första svenska översättningen av NT kom 1526. Sedan dess har en rad versioner gjorts. Mest spridda nu är Bibel 2000 (NT 1981, GT 1999) och Svenska Folkbibeln (NT 2014, GT 2015).

Nya testamentets struktur

Nya testamentet: 27 böcker, består av tre delar:

- **De historiska böckerna** – de fyra evangelierna och Apostlagärningarna.
- **De undervisande breven** – brukar delas i två grupper: Paulus brev (13) och de allmänna (katolska) breven (8)
- **En profetisk bok** – Uppenbarelseboken

Rekordfakta om Nya testamentet

- **Den kortaste boken:** 3 Johannesbrevet (minst antal ord 219 ord – 15 verser)
- **2 Johannesbrevet** (minst antal verser 13 – 245 ord)
- **Den längsta boken:** Lukasevangeliet (19 482 ord – 1 151 verser)
- **Det kortaste kapitlet:** Uppenbarelseboken 15 (minst antal verser 8)
- **1 Johannes 1** (minst antal ord 245 ord)
- **Det längsta kapitlet:** Lukas 1 (80 verser)
- **Den kortaste versen:** Luk 20:30 (12 bokstäver i grundtexten), 1 Tess 5:16 (14), Joh 11:35 (16)
- **Den längsta versen:** Upp 20:4
- **Boken i mitten:** 2 Tessalonikerbrevet
- **Kapitlet i mitten:** Rom 13
- **Versen i mitten:** Apg 17:17
- **Genomsnitt i NT:** En bok har 255 verser i snitt

Olika sätt att strukturera Nya testamentets brev:

1. Författare

- Brev av Paulus (13)
- Brev av Johannes (3)
- Brev av Petrus (2)
- Brev av andra (3)

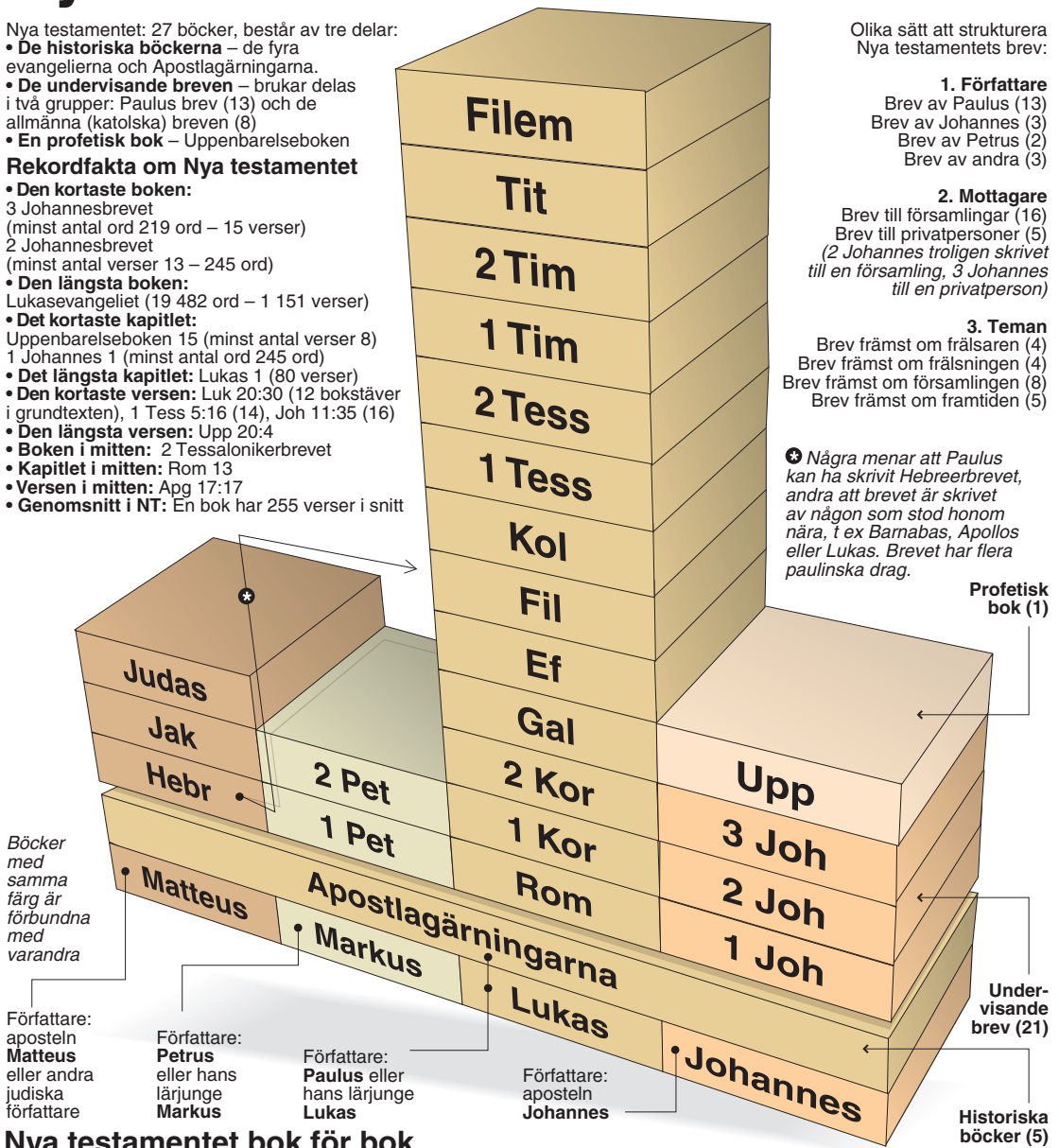
2. Mottagare

- Brev till församlingar (16)
- Brev till privatpersoner (5)
- (2 Johannes troligen skrivet till en församling, 3 Johannes till en privatperson)

3. Teman

- Brev främst om frälsaren (4)
- Brev främst om frälsningen (4)
- Brev främst om församlingen (8)
- Brev främst om framtiden (5)

⊕ Några menar att Paulus kan ha skrivit Hebreerbrevet, andra att brevet är skrivet av någon som stod honom nära, t ex Barnabas, Apollos eller Lukas. Brevet har flera paulinska drag.

Nya testamentet bok för bok

Bok	Antal kapitel	verser	ord*	Bok	Antal kapitel	verser	ord	Bok	Antal kapitel	verser	ord
1 Matteus	28	1 068	18 346	10 Efesierbrevet	6	155	2 422	19 Hebreerbrevet	13	303	4 953
2 Markus	16	673	11 304	11 Filipperbrevet	4	104	1 629	20 Jakobs brev	5	108	1 742
3 Lukas	24	1 149	19 482	12 Kolosserbrevet	4	95	1 582	21 1 Petrusbrevet	5	105	1 684
4 Johannes	21	878	15 635	13 1 Tessonikerbrevet	5	89	1 481	22 2 Petrusbrevet	3	61	1 099
5 Apostlagärningarna	28	1 002	18 450	14 2 Tessonikerbrevet	3	47	823	23 1 Johannesbrevet	5	105	2 141
6 Romarbrevet	16	432	7 111	15 1 Timoteusbrevet	6	113	1 591	24 2 Johannesbrevet	1	13	245
7 1 Korintierbrevet	16	437	6 830	16 2 Timoteusbrevet	4	83	1 238	25 3 Johannesbrevet	1	15	219
8 2 Korintierbrevet	16	256	4 477	17 Titusbrevet	3	46	659	26 Judas brev	1	25	461
9 Galaterbrevet	6	149	2 230	18 Brevet till Filemon	1	25	335	27 Uppenbarelseboken	22	404	9 851

* Dessa siffror är baserade på den grekiska grundtexten som återfinns i Logos software. Från overviewbible.com.

” He Kaine Diatheke betyder bokstavligen *det nya förbundet*. Det grekiska ordet *diatheke* talar om en persons yttersta vilja, ett testamente som vinner sin giltighet först efter personens död... Detta försonande nya förbund är det underliggande temat som binder samman Nya testamentets alla böcker (se Luk 22:20, 1 Kor 11:25, Hebr 8:7-13, 9:15-17).

” Böckerna i NT skrevs först på grekiska. Det var det officiella språket i de riken i vilka det grekiska valdet delades upp efter Alexander den stores död 323 fKr... Grekiska var det vardagliga språket på gatan... Det fick en enklare form än den klassiska grekiskan, och blev känt som *he koine dialektos* det vill säga *vardagsspråket*.

Så kom Nya testamentet till oss

Nya testamentet är inte bara en samling av 2000 år gamla skrifter. Böckerna och breven gör anspråk på att ha gudomligt ursprung, vara Guds tilltal till oss i dag (2 Tim 3:16–17, 2 Pet 1:21). Bibeln beskriver en process genom vilken Guds Ord kommit till oss och kan bli en del av våra liv. Så här ser processen ut steg för steg.

Allmän uppenbarelse: Den kunskap om Gud som är tillgänglig för alla människor. Den finns i skapelsens skönhet, i hur Gud uppehåller världen (Guds försyn) och i människans inre, i moral och sökandet efter mening (Rom 1:20, 2:12–15, Apg 14:17, Pred 3:9–11).

Gud finns och vill göra sig känd
Det är Guds önskan att vi ska veta att Han finns och vem Han är.

Särskild uppenbarelse: Guds tillkännagivande av det som inte kan förstås enbart genom slutsatser från den allmänna uppenbarelsen. Sker främst genom Skriften (inspiration) och Jesu människoblivande (inkarnation) (2 Tim 3:16, Fil 2:5–8).

Gud kan ses runt omkring oss
I naturen, i vår inre längtan, i tidens gång, i vår inre moral.

Gud talar direkt till oss
Främst har Gud använt två kanaler för att tala mer tydligt.

Man kan tänka sig andra uttryck för särskild uppenbarelse, tex under (Apg 3:6–10), drömmar (Matt 2:12) och direkta tilltal (Apg 9:10–16).

Inspiration: Guds ledning och övervakande av de mänskliga författarna så att de genom att Han använder deras personligheter och erfarenheter komponerar och nedtecknar Guds Ord utan fel i de ursprungliga manuskripten. Inspiration gäller texten, inte författarna (2 Tim 3:16).

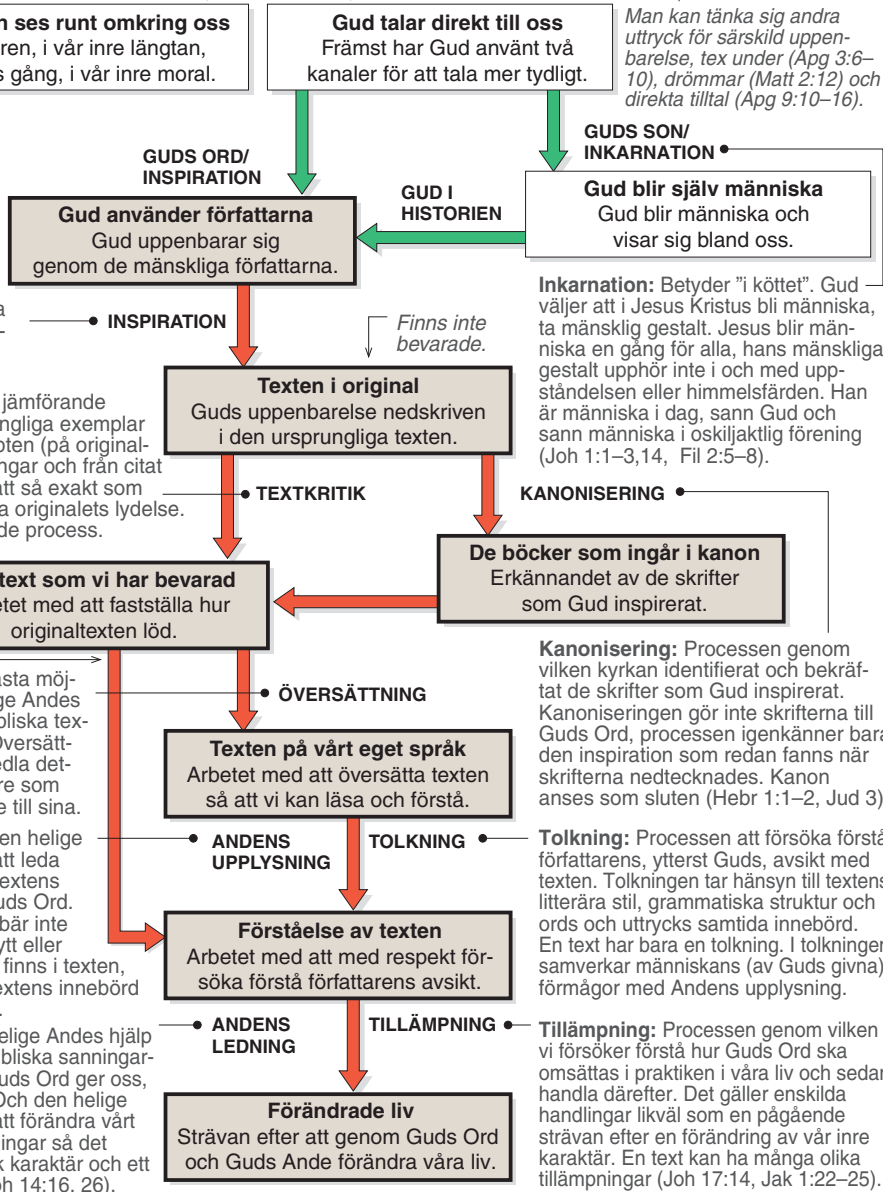
Textkritik: Insamlande, jämförande och värderande av tillgängliga exemplar av de bibliska manuskripten (på originalspråk, i tidiga översättningar och från citat i andra skrifter) i avsikt att så exakt som möjligt försöka återskapa originalets lydelse. Textkritik är en fortgående process.

Studium på originalspråk är förstås att föredra för den som kan.

Översättning: Att på bästa möjliga sätt, under den helige Andes ledning, överföra den bibliska texten till ett annat språk. Översättningens mål är att förmedla det samma till sina mottagare som originalet en gång gjorde till sina.

Andens upplysning: Den helige Andes aktiva process i att leda människor till insikt om textens betydelse i studiet av Guds Ord. Andens upplysning innebär inte att Gud ger oss något nytt eller annat än det som redan finns i texten, Han hjälper oss förstå textens innebörd (jfr 2 Kor 1:13, 3:14–18).

Andens ledning: Den helige Andes hjälp att få oss att se hur de bibliska sanningarna, som tolkningen av Guds Ord ger oss, kan omsättas i våra liv. Och den helige Andes kraft att klara av att förändra vårt tänkande och våra handlingar så det leder till en mer Kristuslik karaktär och ett förändrat livsmönster (Joh 14:16, 26).

”Herren sade: ”Du har sett rätt: jag vakar över mitt ord tills det bär frukt.” (Jer 1:12)

HUR VÄL KÄNNER VI NYA TESTAMENTETS TEXT?

- HANDSKRIFTER**
Det finns över 5 000 bevarade grekiska handskrifter av hela eller delar av NT. Därbland hela texten i Codex Sinaiticus och Codex Vaticanus från 300-talet e.Kr.
- TIDIGA ÖVERSÄTTNINGAR**
Det finns 9 000 exemplar av tidiga översättningar, främst den latinska Vulgata.
- TIDIGA CITAT**
Det finns omkring 35 000 citat av NT i andra tidiga skrifter, främst hos de apostoliska fäderna.
- SLUTSAT**
”Det finns inget klassiskt verk i världen som har en sådan mängd av god textattestering som Nya testamentet.”
– professor FF Bruce

F Guds Ande talar till oss i dag genom Skriften. Har du erfart Guds tilltal genom Guds Ord? På vad sätt? Om inte, hur skulle du kunna få göra det?

” Vi bekräftar vår tro på både GT:s och NT:s gudomliga inspiration, sanning och auktoritet i dess helhet, såsom Guds enda skrivna ord, utan fel i allt som det påstår och det enda ofelbara rättesnöret för tro och liv. Vi bekänner också att Guds ord har kraft att fullborda hans frälsningsplan. Bibelns budskap riktar sig till hela mänskligheten, ty Guds uppenbarelse i Kristus och Skriften är oföränderlig. Genom Bibeln talar den helige Ande också i dag. Gud upplyser sitt folks sinnen för varje kultur för att det på ett levande sätt med egna ögon ska uppfatta sanningen. Så uppenbaras för hela församlingen mer och mer av Guds mångfaldiga visdom.

Sju saker som tar form under de 400 tysta åren

1 Upprättandet av den gemensamma synagogan

Synagogan är en byggnad där de troende samlas för tillbedjan och undervisning. Synagogan uppstod under fångenskapen i Babeln (500-talet fKr) då man saknade templet i Jerusalem som samlingsplats.

2 Framväxten av Gamla testamentets kanon

Under perioden pågick en process att igenkänna och bekräfta de av Gud givna texterna. Detaljer är oklara men under de 400 åren före Jesu födelse kom GT:s kanon att få en allt fastare form.

3 Författandet av de apokryfiska böckerna

Från 300 fKr och framåt skrivs de böcker vi kallar apokryfer (betyder: dolda). De skrivs under pseudonym och läggs i munnen på personer ur GT. De lär oss om perioden men tillhör inte Bibels kanon.

4 Utbredning av det grekiska språket

Alexander den Store och hans efterföljare ville sprida den grekiska kulturen. Ett uttryck för det var att göra grekiskan till officiellt språk i hela riket. Därför är Nya Testamentet skrivet på grekiska.

5 Det spirande hoppet om en Messias

Det fanns ett hopp och en förväntan att Messias skulle komma och upprätta riket igen. Johannes Döparen frågade: "Är du den som ska komma, eller ska vi vänta på någon annan?" (Luk 7:19)

6 Den romerska ockupationsmakten

Vi möter i Nya Testamentet också den romerska ockupationsmakten. Kung Herodes, Herodes Antipas, Pontius Pilatus och tullindrivare är bara några exempel. Romarna tog makten 63 fKr.

7 Utbyggnaden av ett stort vägsystem

Romarna byggde ett vägnät som band samman riket. 80 000 km av dessa vägar var stenlagda. Det gjorde det senare lätt att sprida evangeliet. Och gav upphov till uttrycket "Alla vägar bär till Rom".

De 400 tysta åren (I)

GT avslutas med profeten Malaki. När NT tar vid 400 år senare har mycket förändrats. Det här är i stora drag det som hände under de omkring 400 år som passerar mellan GT och NT. Ärtal i rubrikerna gäller i huvudsak tiden för styret över Palestina.

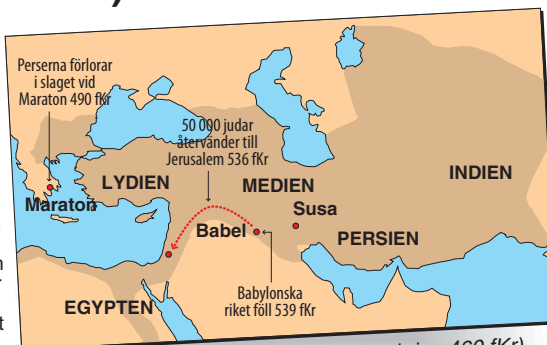
1 Det Persiska riket (539–333 fKr)

Koresh den Store

Ses som grundare av perserriket. Erövrar Medien och förenar de två iranska rikena. Regerar 559 fKr till sin död 530 fKr.

- Perserna intar Babylon 539 fKr (Dan 5) och blir den nya stormakten i regionen.
- Koresh den Store styr och erbjuder judarna i Babel att återvända hem (Esra 1–6).
- Kambyses II efterträder 530 fKr, intar Egypten 525 fKr.
- Han följs av Darejavesch I som stoppas av grekerna i Maraton 490 fKr. Större än så blir inte riket.
- Darejavesch I organiserade riket. Följdes av Ahasveros I (Ester) och Artashasta I (Nehemja). Här slutar GT (omkring 430 fKr).
- Under kommando är skakas riket av inre stridigheter och revolter. Riket faller saktas sönner. Sista kungen, Darejavesch III, dödas av sin egen armé 330 fKr efter förluster mot Alexander den Store.

■ Persiska riket samtida med Esra (omkring 460 fKr)

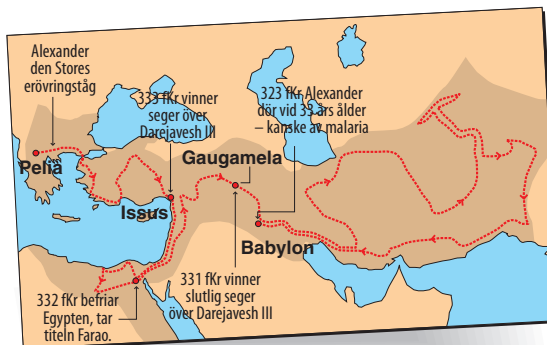
2 Alexander den Store (333–323 fKr)

Alexander den Store

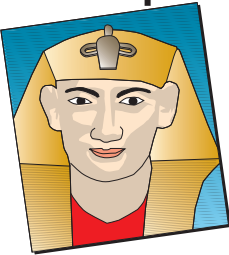
Blev regent 19 år gammal. En av världshistoriens stora härfrörer. Skapar ett rike från Makedonien till Indien. Blev bara 32 år.

- Alexander tar makten i Makedonien när hans far Filip II mördas 336 fKr. Alexander var då 19 år.
- Konsoliderar makten över Grekland (336–334 fKr).
- 334 fKr passerar han Dardanelerna med sin armé.
- Driver den persiska armén på flykten i Issus 333 fKr.
- Erövrar Palestina (332 fKr) på vägen mot Egypten där de tar emot honom som en befriare.
- Tågar sedan mot Babylon.
- Besegrar slutligen Darejavesch III i Gaugamela 331 fKr.
- Fortsätter att lägga under sig områden hela vägen till Indien. Skapar rike från Makedonien till Indien. Dör i Babylon 323 fKr, möjligen av malaria. Han blev 32 år gammal.

■ Alexander den Stores erövringar

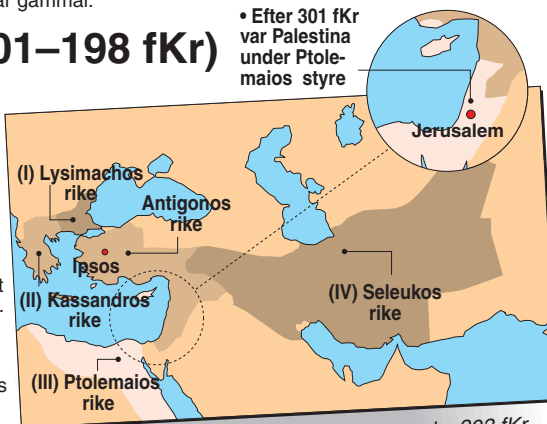
3 Det ptolemaiska riket (301–198 fKr)

Ptolemaios I Soter

En av Alexanders generaler. Grep makten över Egypten och grundade den ptolemaiska dynastin. Levde omkr. 367 till 283 fKr

- Efter Alexanders död delas hans rike upp mellan fyra av hans generaler: Lysimachos, Kassandros, Ptolemaios I och Seleukos I. Från 323 till 301 fKr rasar en strid mellan dem om makt och territorium.
- I slaget vid Ipsos 301 fKr dödas Antigonos, en annan general som försökt bygga ett eget rike. De andra delar på hans område.
- Från 301 fKr kommer Palestina att styras av Ptolemaios från Egypten.
- Juda, Samarien och Galileen blir provinser. Juda ger sig till Ptolemaios och får stort självstyre.
- Samarien revolterar, revolten slås ner med våld. Medan Galileen är under stark grekisk påverkan.
- Kampen mellan Ptolemaios rike och rivalen Seleukos rike fortsätter.

■ Ungefärlig fördelning efter maktkamp omkr. 303 fKr

• Efter 301 fKr var Palestina under Ptolemaios styre

” När du öppnar Matteus i Nya Testamentet möter du en helt annan atmosfär [än i GT] – nästan en annan värld.

” Det finns en tradition [som beskrivs hos historikern Josefus, bok 11, kap. 8] som säger att Alexander skonade Jerusalem för att Jaddua, som var överstepräst där, visade honom i profeten Daniels bok att han skulle besegra Persien (Dan 8:5–7). Vi vet inte om detta är en sann historia, men faktum är att Jerusalem inte blev ödelagt vilket många av de andra besegrade städerna blev.

” [Alexander] hade ett stort intresse för grekisk kultur och grekiska traditioner. Han hade lärt det mesta från en av de mest kända lärarna, Aristoteles.

De 400 tysta åren (II)

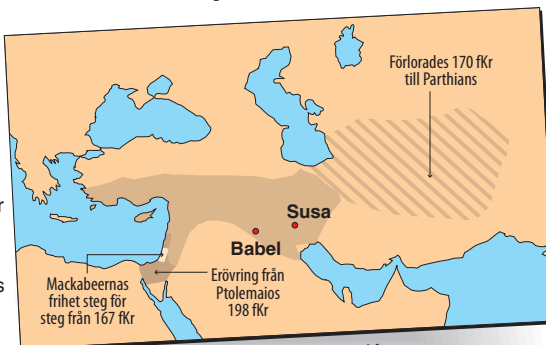
När vi kallar perioden för "de 400 tysta åren" menar vi inte att ingenting händer. Det syftar istället på att det saknas profetrorster. Efter profeten Malaki tystnar profeterna och det ska dröja till Johannes Döparen innan Gud åter talar på det visat.

4 Det seleukidiska riket (198–167 fKr)

Antiochus IV Epifanes
Kung 175–164 fKr. Försöker avskaffa tillbedjan av Jahve i Jerusalem. Templet vanhelgas och vigs åt Zeus. Leder till uppror.

- Efter slaget vid Panias 198 fKr kom Palestina att tillfalla det Seleukidiska riket.
- De vill att judarna ska anpassa sig till grekisk kultur.
- Det tar sig extrema uttryck under Antiochus IV (från 175 fKr) som bygger ett altare åt Zeus i templet i Jerusalem. Skändningen når sin kulmen när han 167 fKr låter offra grisar (orena djur) i templet (1 Mack 1:41–64). Händelsen sammankopplas ibland med "förödelsens styggelse" (Dan 11:31).
- Antiochus IV får öknamnet "galningen".
- Hans tilltag blir den tändande gnistan till en judisk revolt.

■ Det seleukidiska riket omkr. 200 fKr

5 Mackabeerupproret (167–63 fKr)

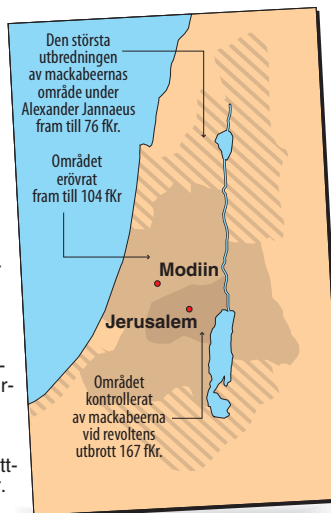

Mattathias
En präst från Modiin. Vårgrar lyda dem som vill kränka hans tro. Hans fem söner kommer att leda kampen för ett fri nation.

Judas Maccabaios
Tredje sonen till den judiske prästen Mattathias. Leder revolten mot seleukiderna 167–160 fKr. Befriar templet 164 fKr.

- Mattathias, en präst i Modiin, dör 167 fKr två ämbetsmän som vill tvinga honom offra till Zeus (1 Mack 2:15).
- Det blir starten på en revolt.
- Den kom att ledas av hans fem söner. Först stiger Judas Maccabaios fram.
- Templet erövrats och renas 164 fKr. Antiochus IV död samma år ger viss religiös frihet.
- Simon och Jonathan får snart poster som styresmän över regionen inom seleukidiska riket.
- Men kampen om politisk självständighet fortsätter. Seleukidernas interna maktkamp leder till att Simon till slut vinner nationellt oberoende 142 fKr.
- Den hasmoneiska dynastin, ättlingar till Mattathias, styr i 80 år.

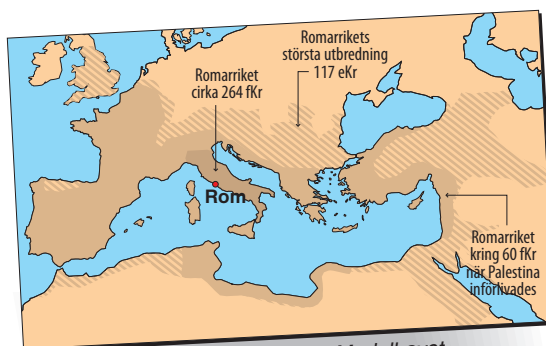
■ Maccabeernas erövringar

6 Det romerska riket (63 fKr–)

Kejsar Augustus
Grundare av det romerska riket och den första kejsaren. Styr från 27 fKr till 14 eKr. Känd för oss från julevangeliet (Luk 2:1).

- Rikets ursprung är något osäkert. Men på 300-talet fKr har Rom skaffat sig kontroll över den italienska "stöveln".
- Expansionen börjar på 200-talet med de puniska krigen och krigen mot Makedonien.
- Konflikten med det seleukidiska riket blir oundviklig. 168 fKr tar Rom kontroll över Egypten och seleukidernas rike krymper.
- På 100-talet växer generalen Pompejus makt. Han besegrar slutligen seleukiderna 64 fKr och kan 63 fKr lägga Palestina under romerskt valde.
- Inre maktkamp leder fram till att senaten 27 fKr utser Oktavianus Augustus till Romarrikets första kejsare. Sedan börjar NT.

■ Romarrikets utbredning kring Medelhavet.

400 tysta år

”

Sedan ska en väldig kung uppstå, och han ska härskas med stor makt och göra vad han vill. Men när han har kommit, ska hans rike falla sönder och delas efter himlens fyra väderstreck. (Dan 11:3–4a)

DANIELS PROFETIA

Flera uttolkare av bibelns profetior menar att Daniel får en vision om framtiden (11–12) som ger detaljerad information om just de 400 tysta åren. De skulle då uttolkas som:

1. Framtida persiska kungar (11:2)
  2. Alexander den Store (11:3)
  3. Delningen av riket mellan fyra generaler (11:4)
  4. Konflikten mellan Ptolemaios och Seleukos (11:5–20)
  5. Förföljelsen under Antiochus Epifanes (11:21–35)
  6. Vad som kommer att ske därefter (11:36–12:4)
- Det går inte att komma ifrån att likheterna med den historiska utvecklingen är slående.

F

Tror du att Gud kan förutsäga historiens gång? Varför? Varför inte?

” Maccabeernas uppror ledde fram till det som kom att kallas det Hasmoneiska riket. Den löst sammansatta mångfacetterade stat som styrdes av Johannes Hyrkanos och hans efterträdare var inte, i realiteten, en judisk stat. Utan snarare ett grekiskt rike som nära liknade grannarna i norr, det seleukidiska riket... Det grekiska inflytandet var uppenbart i många avseenden.

” Den judiska högtiden Chanuka firas till minne av återinvigningen av templet i Jerusalem vid tiden för den maccabeiska revolten mot Seleukiderriket [164 fKr]. Chanuka firas under åtta dygn, med början den 25:e kislef enligt den hebreiska kalendern. Den kan infalla från slutet av november till slutet av december. Kallas även Ijshögtiden.

Kiplings sex trogna tjänare

Rudyard Kiplings berömda dikt lyder: "Jag har sex trogna tjänare, de lärt mig allt jag vet. De heter när och var och hur, vem och vad och varför det". Från Den nyfikna elefantungen ur Just-så historier (utgiven 1902).

1 NÄR – om när något händer

Fråga: Vilka tidsuppgifter finns i avsnittet? Vilken tempusform har verben (dåtid, nutid, framtid)? I vilken ordning sker saker? Sägs något om tiden mellan händelserna? Upprepas något?

2 VAR – om var något händer

Fråga: Var utspelar sig händelserna i avsnittet? Finns det en relation mellan olika platser? Vartifrån kommer människorna? Vart är de på väg? Finns det topografisk information (tex över, under, där uppe, där nere)?

3 HUR – om hur något händer

Fråga: Hur är varje person som nämns relaterad till förloppet? Nämns det några processer/förlopp? Hur påverkas olika händelser i avsnittet av omständigheterna? Hur slutar berättelsen? Hur kunde det gå så?

4 VEM – om vem som är delaktig

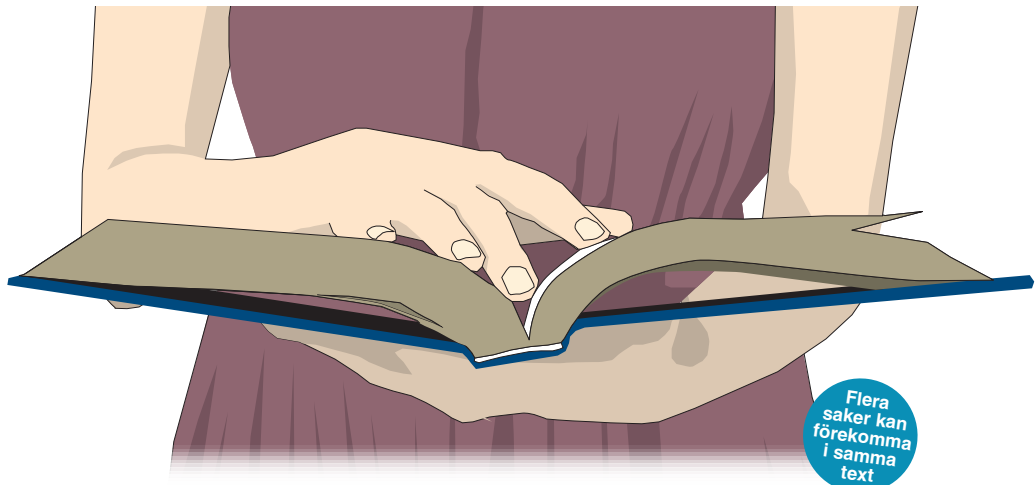
Fråga: Vilka personer nämns i berättelsen? Vad är relationen mellan dessa personer? Vem syftar pronomen i avsnittet på? Vem gör vad i avsnittet? Vem/vilka är de centrala personerna? Och vem är mer åskådare?

5 VAD – om vad som händer

Fråga: Vilka olika händelser beskrivs? Vilket är förhållandet mellan händelserna? Vilken är den mest betydelsefulla händelsen? Hur reagerar personerna på det som sker? Vilken roll spelar varje person i händelsen?

6 VARFÖR – om varför det händer

Fråga: Varför sker det som sker? Vilka samband mellan orsak och verkan kan du se? Vilken är författarens avsikt eller syfte med att berätta? Men dra inte för snabba slutsatser. Vad står i texten som beskriver varför saker sker?

Flera saker kan förekomma i samma text

Att leta efter när du läser texten

När du läser Bibelns böcker är det bra att veta vad du letar efter för att få ut det mesta av texten. Här är några tips för att hjälpa dig identifiera vad det är för slags text du läser och hur du kan tänkas hitta det som är textens huvudtankar.

Saker att leta efter...

1

BIOGRAFI**BERÄTTELSEN OM EN PERSON**

Fokus ligger på att berätta om ett livsöde. Vi får följa en eller flera personers liv under en kortare eller längre period i livet. Ibland får vi samla och pussla ihop bilder från berättelser vi finner på flera ställen, kanske i flera olika bibelböcker.

2

HISTORIA**BERÄTTELSEN OM ETT SKEENDE**

Fokus ligger på de historiska händelserna, på skeendet, den process som beskrivs. Vad händer och varför händer det? Vi observerar olika episoder och följer utvecklingen steg för steg. Personer kommer och går, men berättelsen går vidare.

3

GEOGRAFI**BERÄTTELSEN OM PLATSER**

Fokus ligger på olika geografiska platser och ofta på förflyttningarna mellan dem. På samma sätt som det sker en yttre resa kan man ofta också följa personernas inre resan. Vi ser varifrån man reser, vart man reser och kan ställa frågan varför man reser?

4

KRONOLOGI**BERÄTTELSEN OM TIDSFÖRLOPP**

Fokus ligger på tidsuppgifter och ordningsföljden av olika händelser. Genom tidsuppgifterna ser vi relationer mellan händelserna och kan förstå utvecklingen över tid. Vi kan se hur den ena händelsen leder fram till nästa. Och så vidare.

5

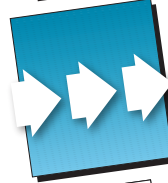
TEMAN**BERÄTTELSEN OM ETT ÄMNE**

Fokus ligger på en huvudtanke, ett tema. Författaren behandlar olika aspekter av ett ämne och utvecklar det genom texten. Vi kan se olika delar och förstå hur delarna hänger ihop med varandra och utvecklar tankegången.

... och frågor att ställa

- Vad kan jag lära om/av personen/personerna? Vilken betydelse har de i det som händer? Är de förebilder? Är de varnande exempel? Beskriv personens livsresa.
- **Exempel:** Petrus, Filippus, Paulus (Apostlagärningarna), Onesimus (Filemonbrevet), Timoteus (Apostlagärningarna och breven).

- Kan du se olika episoder i händelseutvecklingen? Vad orsakar förändringar? Vad leder skeendet framåt? Vad får utvecklingen att stanna upp? Vad blir resultatet?
- **Exempel:** Jesu liv, särskilt vägen till korset (Evangelierna), församlingens födelse och framväxt (Apostlagärningarna).

- Notera alla uppgifter om geografiska platser. Var utspelar sig händelserna? Vart är personerna på väg? Vad händer när de når fram till målet? Följ förflyttningarna på kartan.
- **Exempel:** Paulus resor (Apostlagärningarna), Evangeliets färd från Jerusalem till Rom (Apostlagärningarna), Jesu vandringar (Evangelierna).

- Alla uppgifter om tid (årtal, dagar). På vilket sätt har tidens gång betydelse för berättelsen? Vad sker först? Vad kommer sen? I vilken ordning sker de olika händelserna?
- **Exempel:** Tidsuppgifter i påskdramat (Evangelierna), Notera orden strax, därefter och liknande (Markusevangeliet).

- Vad är huvudtanken i boken eller avsnittet? Vad sägs om huvudtanken i texten? Vilka olika argument kan du uppfatta? Vad är huvudtemat och vad är underteman?
- **Exempel:** Frälsningen (Romarbrevet), Nåden (Galaterbrevet), Församlingen (Efesierbrevet), Jesu återkomst (1 Tessalonikerbrevet).

” Sherlock Holmes sa: ”Du ser, men du observerar inte”.

” Det ögonblick du kommer till ett avsnitt i Skriften och säger: ”Den här texten, den kan jag redan” är du ute på djupt vatten.

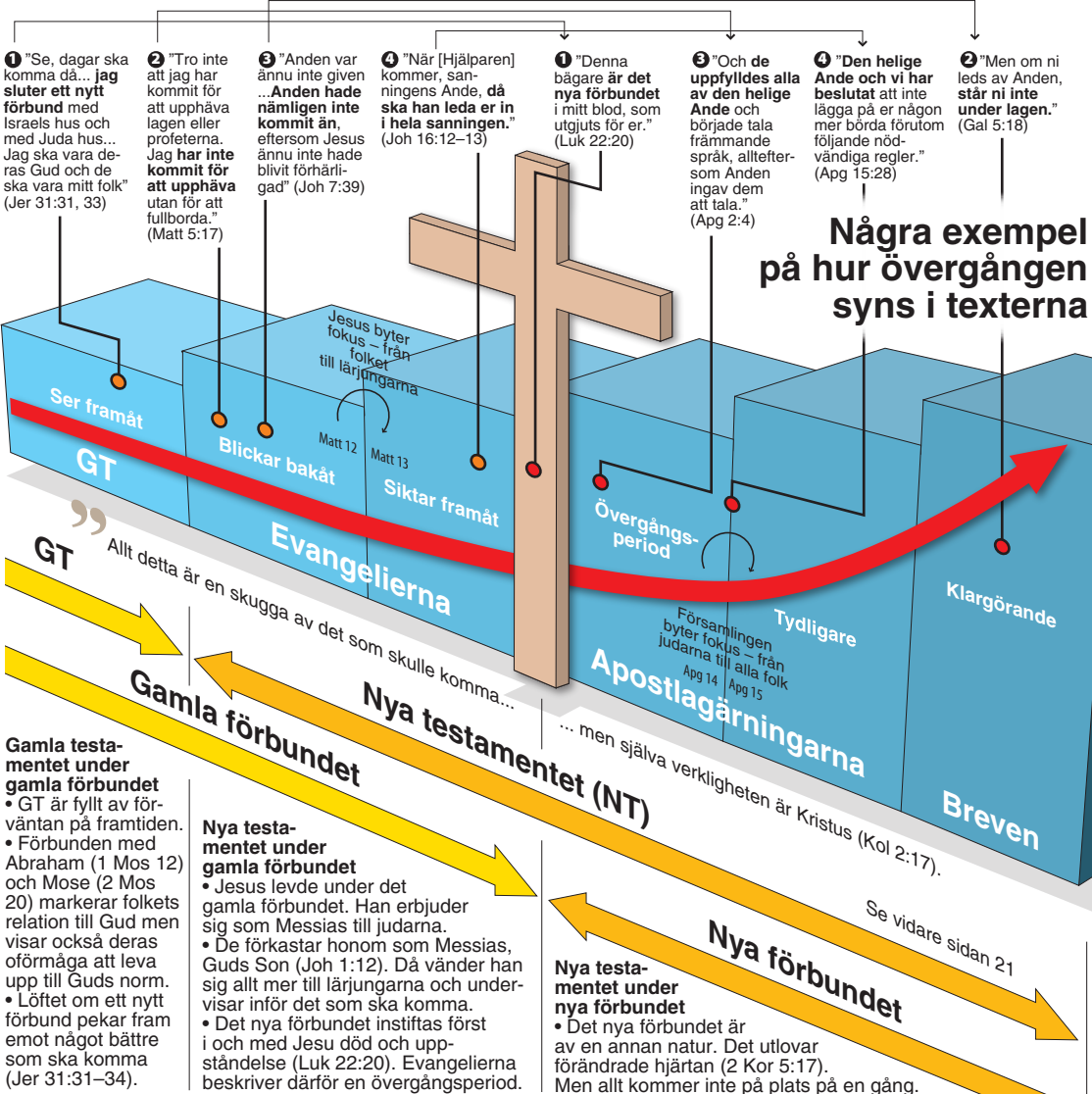
” Det är inget fel med bibelläsning och bön, men det är fel att tro att dessa andaktsövningar ska ge oss seger. Vår hjälp är hos honom, som är föremål för vår bön och vårt bibelstudium.

” Bibeln är den enda bok som skrivits där författaren är närvarande varje gång någon läser ur den.

Att tolka Nya testamentet

Alla bibelläsare skiljer på Gamla och Nya testamentet. Men var sker egentligen övergången från det gamla till det nya? Inte mellan GT och NT utan vid Jesu död och uppståndelse. Det gör att vi i läsningen av både evangelierna och Apostlagärningarna måste tänka på att de är historiska berättelser som beskriver en övergångsperiod mellan det gamla och det nya förbundet. Kanske kan den här sammanställningen vara till hjälp.

- 1** **ALL TEXT ÄR INSPIRERAD**
Jesu ord har inte en högre ställning än andra texter. Hela Bibeln är Guds Ord på samma sätt och den står inte i konflikt med sig själv.
- 2** **BREVEN ÄR SKRIVNA FÖRST**
Även om evangelierna står först var de flesta av breven skrivna och spridda tidigare. Brevens undervisning kom inte efteråt.
- 3** **VAD ÄR DET FÖR TYP AV TEXT?**
En berättelse är berättelsen om vad som hänt. Det innebär inte nödvändigtvis att den är ett mönster för hur det ska vara för oss.
- 4** **VAD SÄGER FÖRFATTAREN?**
Grundfrågan vid all tolkning är: Vad ville författaren säga till sin samtida publik? Kan det du tolkar vara något författaren menat?
- 5** **LÄS I SAMMANHANG**
Texten svävar inte fritt i luften. Den ska förstås i ljuset av sammanhanget, det kulturella, historiska och litterära sammanhanget.
- 6** **HÅLL ISÅR TILLÄMPNING**
Fråga först: Vad betyder texten? Vad menar författaren? Först när du ser det ska du fråga: Vad betyder det för mig?
- 7** **LETA INTE DOLDA KODER**
Guds budskap är det som står i texten. Det är inte givet till oss i dolda budskap, allegorier eller koder (Jfr 2 Kor 1:13).

Genom att tala om ett nytt förbund har han gjort det förra föräldrat. Och det som blir gammalt och föräldrat skall snart försvinna. (Hebr 8:13, B2000)

NÅGRA CENTRALA FÖRBUND I BIBELN

- 1. MED ABRAHAM**
Löftet om ett folk, ett land och en avkomma till evig tid (1 Mos 12:1-3).
- 2. MED MOSE**
Löfte om välsignelse eller förbannelse beroende på hur Israel lyder lagen (2 Mos 19:1-24:11, 5 Mos 26:16-29:1).
- 3. MED DAVID**
Löftet om att en ättling ska sitta på Davids tron till evig tid (2 Sam 7:8-16).
- 4. MED FOLKET**
Löftet om ett nytt förbund av en annan art. Ett förbund inte baserat på yttre regler (Mose) utan skrivet i människors hjärtan (Jer 31:31-34).

” Ingenting mindre än Kristi död var avslutningen på det gamla förbundet. Och ingenting mindre än hans uppståndelse från de döda banade vägen för det nya.

” Även om termerna "Nya testamentet" och "nya förbundet" betyder samma sak, använder vi dem på olika sätt. Nya testamentet består av 27 böcker som börjar med Kristi födelse i Betlehem. Men det nya förbundet var ännu inte i kraft vid hans födelse. Inte heller när Kristus höll Bergspredikan eller vid hans intåg i Jerusalem, när folket skrek "Hosianna" till Messias. Det nya förbundet trädde inte i kraft förrän efter Kristi död.

F
Vad betyder det för vår förståelse av evangelierna att de i huvudsak utspelar sig under gamla förbundets tid?

Sexton skribenter i Nya testamentet

”

Jag, Tertius, som har skrivit ner detta brev, hälsar er i Herren.
(Rom 16:22)

VAD VAR EN AMANUENS?

- Termen betyder "tillhanda" och syftar på en skrivvarassistent, en slags sekreterare.
- Han var anställd att skriva på författarens uppdrag. Ibland med rätt att signera författarens namn.
- Innehållet stod författaren för men språkdräkten kunde komma från amanuensen.
- En amanuens kunde också få i uppdrag att göra flera kopior av samma skrift.
- Vi ser att Paulus och Petrus använde amanuenser, troligen även Johannes.
- Även icke kristna författare från klassisk tid nyttjade amanuenser, tex Cicero.
- Bruket av amanuenser kan förklara att brev i NT är skrivna på god grekiska (fast författarna var enkla), att de har varierande ordval och grammatisk uppbyggnad samt att de brukar Septuaginta på olika sätt.
- Men det undergräver inte vår tro på Bibelns inspiration (2 Tim 3:16).

F Finns det något skäl till att Guds inspiration inte också skulle omfatta amanuenserna?

MATTEUS

Bok: Matteusevangeliet
• Evangeliet är formellt anonymt, men det finns ett starkt tidigt stöd i utombibliska källor som pekar ut Matteus, en av Jesu apostlar och möjligen en av Jesu kusiner, som författare (Irenaeus, Papias, Eusibios, mfl). Han kallas även Levi (Mark 2:14, Matt 9:9). Det finns inga förslag på någon annan författare än Matteus.

MARKUS

Bok: Markusevangeliet
• Markusevangeliet är formellt anonymt, men det finns starkt stöd i utombibliska källor för Johannes Markus (Apg 12:25) som författare (Polykarpus, Papias, mfl). Petrus ses som apostolisk källa till evangeliet. Möjligen men knappast trolig amanuens till Andra Petrusbrevet (1 Pet 5:13). Markus var son till en Maria (Apg 12:12).

LUKAS

Böcker: Lukasevangeliet, Apostlagärningarna, möjligen amanuens till Första och Andra Timoteusbrevet (2 Tim 4:11 "ende"), Titusbrevet och möjligen Hebreerbrevet.
• Även Lukasevangeliet är anonymt, men det finns starkt stöd i utombibliska källor för att Lukas är författare (Tertullianus, mfl). Nämns som möjligen men kanske inte trolig författare/amanuens till Hebreerbrevet.

JOHANNES

Böcker: Johannesevangeliet, Första, Andra, Tredje Johannesbrevet, Uppenbarelseboken.
• Evangeliet är också här anonymt, men det finns starkt tidigt stöd i utombibliska källor för att Johannes är författare (Irenaeus, mfl). Var en apostel. Joh 21:2-7 ger oss egentligen bara sju möjliga kandidater. Tredje person och "vi" i Joh 21:24 antyder att han haft en amanuens, enligt traditionen Prokorus.

PAULUS

Böcker: Sammanlagt minst 13 brev.
• Tretton brev i Nya testamentet inleds med att ange Paulus som författare (Rom 1:1, 1 Kor 1:1, 2 Kor 1:1, Gal 1:1, Ef 1:1, Fil 1:1, Kol 1:1, 1 Tess 1:1, 2 Tess 1:1, 1 Tim 1:1, 2 Tim 1:1, Tit 1:1 och File 1:1). Han har nyttjat ett flertal amanuenser. Paulus ses även som möjligen, men knappast trolig, författare till Hebreerbrevet.

TERTIUS

Bok: Romarbrevet
• "Jag, Tertius... har skrivit ner detta brev" (16:22). Han var Paulus amanuens. Det är allt vi vet från Nya testamentet. Traditionen säger att han var en av de 70 lärjungar Jesus sände ut att evangelisera (Luk 10:1) och att han senare skulle ha blivit biskop i Ikonium och dött som martyr. Men det är mycket osäkert.

SOSTENES

Bok: Första Korintierbrevet
• Slutet av brevet har en egenhändig hälsning av Paulus (16:21) vilket talar för bruket av en amanuens. Inledningen kan då uppfattas som en presentation: "Från Paulus... och vår broder Sostenes" (1:1). Det är möjligt och kanske troligt att det handlar om synagogsföreståndaren i Korint som misshandlades inför ståtällaren Gallio (Apg 18:17).

TIMOTEUS

Böcker: Amanuens till Andra Korintierbrevet, Filipperbrevet, Kolosserbrevet (Kol 4:18) och Filemonbrevet (19). Paulus lärjunge och en av hans närmaste medarbetare (2 Tim 1:2). Möjligen amanuens till flera av Paulus brev. (Se 2 Kor 1:1, Fil 1:1, Kol 1:1, Filem 1). Möjligen även Första och Andra Tessalonikerbrevet (1 Tess 1:1, 2 Tess 1:1, 3:17)

SILVANUS (SILAS)

Böcker: Första, Andra Tessalonikerbrevet (2 Tess 3:17) och Första Petrusbrevet (1 Pet 5:12).
• En av Paulus lärjungar (Apg 17:10), medresenär på andra missionsresan. Möjligen amanuens till två av Paulus brev (1 Tess 1:1, 2 Tess 1:1, 3:17). Amanuens även åt Petrus när han skrev sitt första brev (1 Pet 5:12).

JAKOB

Bok: Jakobs brev
• Namnges i inledningen av brevet som "Jakob... Jesu Kristi tjänare" (1:1). Nya testamentet namnger flera olika Jakob. Den mest troliga identifikationen är med Jakob, Jesu halvbroder (Matt 13:55, 1 Kor 15:7). Det tycks också stödjas av utombibliska källor som Origenes som ser honom som författare.

PETRUS

Böcker: Första och Andra Petrusbrevet
• Namnges i inledningen av breven med orden "Från Petrus, Jesu Kristi apostel" (1 Pet 1:1, 2 Pet 1:1). Andra brevet är Nya testamentets mest ifrågasatta. Skillnad i stil kanske kan förklaras med bruket av olika amanuenser för de båda breven (jfr 1 Pet 5:12-13). Petrus ses även som källa till Markusevangeliet.

PROKORUS

Böcker: Johannes evangeliet, möjligen Uppenbarelseboken.
• "Vi"-passagen (Joh 21:24) tycks tala om ytterligare en röst i texten. Enligt senare traditioner pekas Prokorus, en av församlingstjänarna (Apg 6:5) med grekisk bakgrund, ut som den amanuens som identifikationen är mycket osäker.

JUDAS

Bok: Judas brev
• Namnges i inledningen som "Från Judas... Jakobs bror" (1). Men vilken Judas avses? Det naturliga och mest troliga förslaget är att Judas är Jesu halvbror (Jfr Matt 13:55). Han tycks inte räkna sig till skaran av apostlar (17) vilket torde utesluta Judas Tadeus som alternativ.

TRE OKÄNDA

Texter: Hebreerbrevet, Mark 16:9-20, Joh 7:53-8:11
• Författaren till Hebreerbrevet är okänd för oss, men var det inte för mottagarna (13:19, 22-23). Förslag bla: Barnabas, Silas, Apollos och Lukas • Mark 16:8-20 och Joh 7:53-8:11 kan vara senare tillägg i texten, möjligen skrivna av några av lärjungarna eller några närstående.

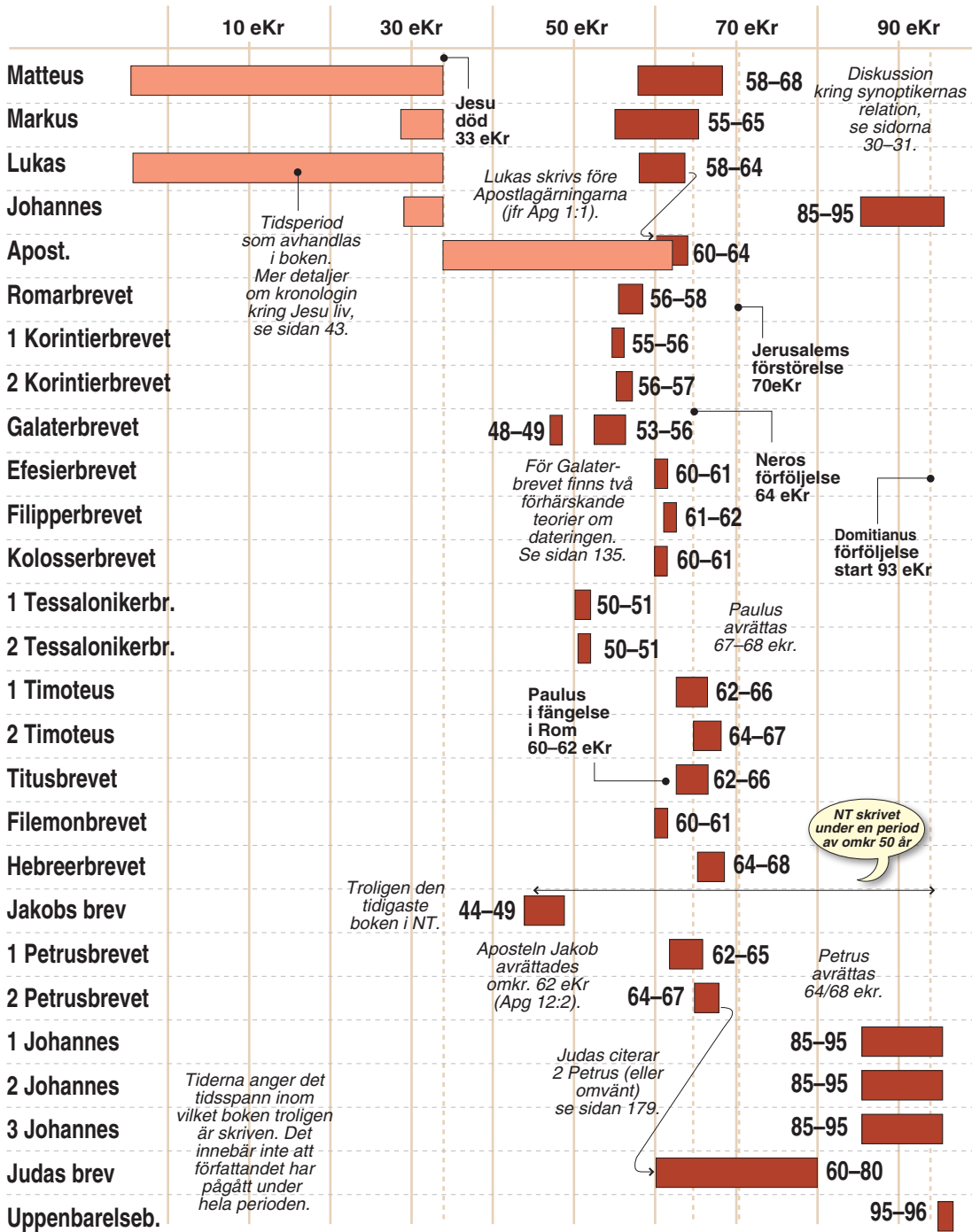
” Det var många sekreterares pennor som arbetade på uppdrag av Paulus, Petrus och Johannes. Skillnader i stil och ordval leder oss inte nödvändigtvis till slutsatsen att böckerna i NT är senare förfalskningar under pseudonym. Utan snarare till att de apostoliska författarna skrev med hjälp av sekreterare/amanuenser. De stilistiska variationerna som vi ser beror på dem som skrev ned budskapet.

” I Joh 21:24 hör vi en annan röst, eller penna, i Johannesevangeliet... Här finns både en som talar i första person, och en som talar i tredje person... Traditionen säger att Johannes hade en sekreterare, Prokorus, som var en av de första diakonerna (Apg 6:5).

Då skrevs Nya testamentet

Tidpunkten för när de olika skrifterna i Nya testamentet skrevs är i vissa fall omdiskuterade. Det här är en sammanställning av möjliga ståndpunkter i frågan. Inte minst vad gäller evangelierna är tidpunkten för nedtecknandet osäkert och många teorier cirkulerar. I huvudsak följer sammanställningen kronologier från Harold Hohner, Bruce Wilkinson/Kenneth Boa och DA Carson/Douglas J Moo.

Kronologi

Några saker att överväga i dateringen av NT:s skrifter

1 Koppling mellan Lukas och Apostlagärningarna
Lukas och Apostlagärningarna har samma författare (Jfr Luk 1:1-4, Apg 1:1). Apostlagärningarna möjligen skriven kort efter Paulus frisläpps från Rom. I så fall tidsbestäms Lukas till tiden kring 62 eKr.

2 Paralleller mellan de olika skrifterna
Petrus talar om Paulus brev (2 Pet 3:15-16) och det finns paralleller mellan Apostlagärningarna och Paulus brev. Det sätter in breven i ett historiskt sammanhang och ger dem en tidsram.

3 Kejsar Neros förföljelse av de kristna
Kejsar Nero inleder efter branden i Rom 64 eKr en förföljelse av de kristna. Böcker som talar om förföljelse (Hebr) kan dateras till efter 64 eKr. Datering troligen före där man saknar referens till förföljelsen.

4 Jerusalem förstörelse av romarna
Den romerske generalen Titus intog Jerusalem och förstörde Jerusalems tempel 70 eKr. Texter som talar om att templet kommer att förstöras måste alltså vara skrivna före denna händelse.

5 Sadduceernas ändrade inflytande
Sadduceerna var villiga att kompromissa med Rom för att få inflytande. Men det bröts vid det första romerskt-judiska kriget 66-73 eKr. Texter som fortfarande tillskriver dem makt torde vara tidiga.

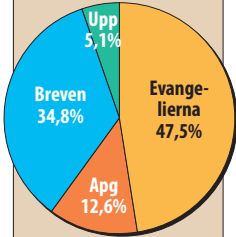
6 Förföljelse under kejsar Domitianus
Mot slutet av sitt liv (död 96 eKr) iscensatte kejsar Domitianus förföljelse av kristna som inte ville dyrka de romerska gudarna. Det ger en trolig bakgrund till Johannes deportation till ön Patmos (Upp 1:9).

7 Referenser hos de tidiga kyrkofäderna
Tidiga kyrkofäder både citerar och ger referenser till dateringar av böcker och brev. Alla kronologiska uppgifter är inte enhälliga, men de ger en finger-visning om möjliga och troliga datum.

Om [Jakobs brev] skulle varit skrivet efter apostlamötet [Apg 15] så borde Jakob ha gett oss ett mer utvecklat teologiskt brev... [Nu finns det ingenting] om förhållandet mellan nåden och Mose lag. Brevet bör alltså dateras till någon gång innan år 49. Kanske är detta det äldsta brevet i NT.

Vi daterar Uppenbarelseboken till någon gång under slutet av kejsar Domitianus regeringstid (95-96 eKr)... Irenaeus [som var lärjunge till Polykarpus, som var lärjunge till Johannes] skrev: "... det skulle ha berättats av [Johannes] som såg apokalypsen. Och den sågs för inte så länge sedan, nästan i vår egen tid, vid slutet av kejsar Domitianus liv" [Kejsaren dog 96 eKr].

”
 [Jesus sa]:
 Tiden är inne
 och Guds rike
 är nära.
 Omvänd er
 och tro på
 evangeliet!”
 (Mark 1:15)

ANDELAR I NYA TESTAMENTET

- Nya testamentet innehåller 7938 verser. De är fördelade i fyra naturliga avdelningar.
- Evangelierna som berättar om Jesu liv består av 3768 verser. Det motsvarar 47,5 procent av Nya testamentet.
- Apostlagärningarna som berättar om den tidiga församlingen utgör 1002 verser eller 12,6 procent.
- De 21 undervisande breven, från Romarbrevet till Judas brev, utgör 2764 verser vilket motsvarar 34,8 procent.
- Och Uppenbarelseboken till slut med apokalypsen om Jesu återkomst, utgör 404 verser eller 5,1 procent.

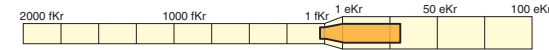
Hur kommer det sig att de flesta av oss vet så mycket om enskilda händelser i Jesu liv, men ändå så lite om Jesu liv som helhet? Spelar det någon roll? I så fall, vilken?

En översikt — epok för epok (I)

1 FÖDELSE OCH UPPVÄXT

Tid: Omkr 35 år, 7-4 fKr till 29 eKr
Texter: Matt 1-2, Luk 1-2, 3:23-38, Joh 1:1-18 **Andel:** 5,7 %
Kort historik: Föds i Betlehem, flyr till Egypten, bosätter sig i Nasaret, till Jerusalem som 12-åring, blir timmerman.

Från Jesus hos Fadern i himlen → Till Jesus som människa på jorden
 Från himmelens härlighet → Till stallets enkelhet
 Från jämlikhet med Gud → Till en tjänares gestalt

2 INLEDANDE VERKSAMHET

Tid: Omkr 4 mån, jan till april 30 eKr
Texter: Matt 3:1-4:11, Mark 1:1-13, Luk 3:1-18, 21-23a, 4:1-13, Joh 1:19-51 **Andel:** 2,9 %
Kort historik: Johannes Döparen träder fram, Jesus döps av Johannes i Jordan, frestas av djävulen i öknen.

Från profetisk tystnad → Till en profettröst i öknen
 Från förelöparen → Till honom som kommer efter
 Från himmelsk bekräftelse → Till djävulsk batalj

3 TIDIG VERKSAMHET I JUDEEN

Tid: Omkr 8 mån, maj till dec 30 eKr
Texter: Matt 4:12, Mark 1:14-15, Luk 3:19-20, 4:14a, Joh 2:1-4:42 **Andel:** 2,9 %
Kort historik: Jesus utför sitt första under, renar templet i Jerusalem och samtalar med Nikodemus, förkunnar i Judeen.

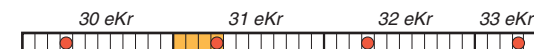

Från offentlig konfrontation → Till nattlig konversation
 Från en naturlig födelse → Till att födas av Anden
 Från besök i Jerusalem → Till förkunnelse i Judeen

4 TIDIG VERKSAMHET I GALILEEN

Tid: Omkr 4 mån, jan till april 31 eKr
Texter: Matt 4:13-25, 8:2-4, 14-17, 9:1-17, Mark 1:16-2:22, Luk 4:14b-5:39, Joh 4:43-54 **Andel:** 4,5 %
Kort historik: Vid Sykars brunn, körs ut ur Nasaret, till Kapernaum, runt i Galileen.

Från hemstaden Nasaret → Till sitt nya hem i Kapernaum
 Från törst efter vatten → Till törst efter evigt liv
 Från förkunnelse → Till efterföljelse

5 MELLANGALILEISK VERKSAMHET

Tid: Omkr 12 mån, maj 31- april 32 eKr
Texter: Matt 5:1-8:1, 5-13, 18, 23-34, 9:18-15:20, Mark 2:23-7:23, Luk 6:1-9:17, Joh 5:1-7:1 **Andel:** 23,5 %
Kort historik: Bergspredikan, reser omkring i Galileen, stillar stormen på Gennesaret.

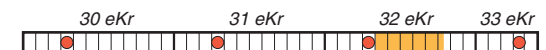

Från att välja de tolv → Till att undervisa de tolv
 Från att förkunna budskapet → Till att förkastas för budskapet
 Från att lärjungar följer honom → Till att lärjungar lämnar honom

6 SEN VERKSAMHET I GALILEEN

Tid: Omkr 6 mån, maj till okt 32 eKr
Texter: Matt 8:19-22, 15:21-18:35, Mark 7:24-9:50, Luk 9:18-62, Joh 7:2-10 **Andel:** 7,0 %
Kort historik: Jesus drar sig undan, Förklaringsberget, talar om att han ska dö.

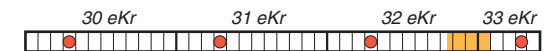

Från offentlig verksamhet → Till att dra sig undan offentligheten
 Från människors tvivel → Till Petrus bekännelse
 Från Förklaringsbergets klarsyn → Till vardagens klarspråk

7 SEN VERKSAMHET I JUDEEN

Tid: Omkr 3 mån, nov 32 till jan 33 eKr
Texter: Luk 10:1-13:21, Joh 7:11-10:39 **Andel:** 9,5 %
Kort historik: Fariseerna vill stena Jesus, Jesus sänder ut de 72, besöker Marta och Maria.

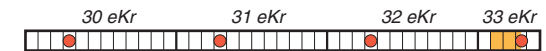

Från Galileen i norr → Till Jerusalem i söder
 Från förlåtelsens ord från Jesus → Till hatets ord från de judiska ledarna
 Från flykt undan Herodes Antipas → Till flykt undan de judiska ledarnas dödsdom

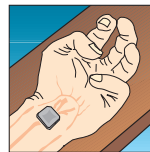

8 SEN VERKSAMHET I PEREEN

Tid: Omkr 3 mån, febr till april 33 eKr
Texter: Matt 19:1-20:34, Mark 10:1-52, Luk 13:22-19:28, Joh 10:40-11:54 **Andel:** 10,4 %
Kort historik: Jesus uppväcker Lasarus från de döda, helar Bartimeus och besöker Sackeus.

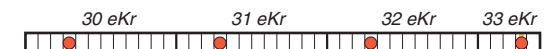

Från Judeen på västra sidan Jordan → Till Perea på östra sidan Jordan
 Från ett ord av liv till Lasarus → Till ord av död mot Jesus
 Från flykt undan dödshoten → Till att gå för att möta dem som hotade honom

9 DEN SISTA PÅSKEN

Tid: En vecka, april 33 eKr
Texter: Matt 21-27, Mark 11-15, Luk 19:29-23:56, Joh 11:55-19:42 **Andel:** 29,7 %
Kort historik: Jesus inbjuder nattvarden, förråds, provas i sex rättegångar, döms trots sin oskuld, korsfästs, dör och begravs.

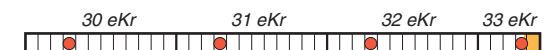

Från folkets jublande mottagade → Till folkets hatfyllda dödsdom
 Från bejande händer i Getsemane → Till genomborrade händer på Golgata
 Från livet bland människor → Till döden för människor

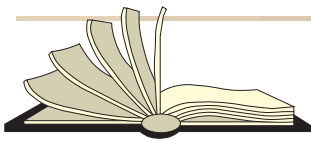
10 EFTER UPPSTÅNDELSEN

Tid: 40 dagar, april till maj 33 eKr
Texter: Matt 28, Mark 16, Luk 24, Joh 20-21 **Andel:** 4,0 %
Kort historik: Jesus uppstår från de döda, visar sig för lärjungarna, ger missionsbefallningen, far upp till himlen.

Från dödsriket → Till himmelriket
 Från ett tomt kors → Till en tom grav
 Från Jesus som människa på jorden → Till Jesus hos Fadern

*Avser andelen av texten i de fyra evangelierna. Se vidare sidorna 34-37.

ATT TITTA EFTER
 NÄR DU LÄSER

- Lägga märke till vad Jesus säger om sig själv.
- Lägga märke till vad människor säger om Jesus.
- Lägga märke till exempel på tro, tvivel och otro.
- Lägga märke till vad som sägs om varför Jesus kom.

- Lägga märke till hur en berättelse hänger ihop med berättelsen före och berättelsen efter.
- Lägga märke till atmosfär och känslöstämningar i de olika berättelserna. Ser du hat, glädje, vrede, förundran?

- Lägga märke till skillnader och likheter mellan de fyra evangelierna. Vilka berättelser finns bara på ett ställe? Vilka finns med i alla fyra? Vad kännetecknar de olika evangelierna?

En översikt – epok för epok (II)

Översikt

Sju städer som representerar evangeliets utbredning

1 Kapernaum i Galileen

Här uppträtt Jesus sin bas när han kommer till Galileen (Matt 4:13, Mark 2:1). Här bor han troligen hemma hos Petrus (Matt 8:14) och kommer att undervisa i synagogan (Mark 1:21).

2 Jerusalem i Judéen

När Jesus till slut återkommer till Jerusalem (Matt 16:21) är det för att offra sitt liv för våra synder. Han korsfästas, dör och begravs men uppstår igen på tredje dagen.

3 Antiokia i Syrien

När evangeliet börjar sprida sig från Jerusalem får Antiokia (Apg 13:1) en central roll. Det är församlingen här som sänder ut Paulus och Barnabas på missionsresor som för budskapet vidare.

4 Efesos i Mindre Asien

Efesos är Mindre Asiens största stad. Paulus besöker staden flera gånger och på den tredje missionsresan stannar i över två år (Apg 19:10) och undervisar. Paulus skriver ett brev till församlingen.

5 Aten i Grekland

En plats där Paulus inte kunde grunda en församling, men hans tal på Areopagen mitt i staden (Apg 17:22-34) slår an tonen för den apologetiska diskussionen i hela Nya testamentet.

6 Korint i Grekland

Greklands största hamnstad där det bildas en församling (Apg 18:1) – en stökig församling. Paulus stannar i staden två år och skriver två brev dit som vi har bevarade i Nya testamentet.

7 Rom i Italien

Till slut når evangeliet till Romarrikets huvudstad – Rom (Apg 28:16). En församling här blir strategisk. Härifrån kan budskapet nå hela Romarriket på det utbyggda vägsystemet.

11 FÖRSAMLINGENS FÖDELSE

Tid: Omkr 2 år, 33–35 eKr
Text: Apg 1–7 **Andel**:** 25,8%
Kort historik: Jesu himmelfärd, Anden faller på pingstdagen, församlingen grundas i Jerusalem och växer, Stefanus stenas till döds och blir martyr.

Från Jesus hos lärjungarna på jorden → Till Jesus hos Fadern i himlen
 Från Anden hos Fadern → Till Anden på jorden
 Från Jesu uppståndelsekropp → Till Jesu församlingkropp

12 FÖRFÖLJELSE

Tid: 13 år, 35–48 eKr (parallell med 13)
Text: Apg 8, 9:31–11:18, 12:1–23 **Andel:** 12,0% **Brev:** Jakobs brev, **Kort historik:** Förföljelse, etiopiske hovmannen omvänds, samarierna får höra evangeliet, händelserna i Cornelius hus.

Från motstånd → Till förföljelse
 Från Jerusalem → Till Judéen och Samarien
 Från Filippus som diakon → Till Filippus som pionjärevangelist

13 SAULUS OMVÄNDELSE

Tid: 13 år, 35–48 eKr (parallell med 12)
Texter: Apg 9:1–30, 11:19–30
Andel: 4,3% **Kort historik:** Saulus omvändelse på Damaskusvägen, Paulus ut i öknen, sedan till Jerusalem, Tarsus och Antiokia.

Från Saulus, förföljaren → Till Paulus, förkunnaren
 Från hat mot de kristna → Till kärlek för Kristus
 Från judisk legalism → Till kristen frihet

14 FÖRSTA MISSIONSRESAN

Tid: 2 år, april 48–april 50 eKr
Texter: Apg 12:24–15:35 **Andel:** 11,8%
Brev: Galaterbrevet **Kort historik:** Paulus resa till Cypern och Mindre Asien (Antiokia i Pisidien, Ikonium, Lystra, Derbe), apostlamötet i Jerusalem.

Från Antiokia → Till Cypern och Galatien
 Från missionskallelse → Till missionsarbete
 Från evangeliet på judarnas villkor → Till evangeliet på allas villkor

15 ANDRA MISSIONSRESAN

Tid: Omkr 3 år, april 50–våren 53 eKr
Texter: Apg 15:36–18:22 **Andel:** 10,4%
Brev: 1 och 2 Tesselonikerbrevet
Kort historik: Genom Mindre Asien, till Troas, till Europa, Filippi, Tesselonika, Berea, Aten, Korint, Efesos och Jerusalem.

Från Antiokia i Asien → Till Aten och Korint i Europa
 Från en syn i Troas → Till Lydias omvändelse i Filippi
 Från en fd farise från Jerusalem → Till grekiska filosofer på Areopagen

16 TREDJE MISSIONSRESAN

Tid: 4 år, våren 53–maj 57 eKr
Texter: Apg 18:23–21:16 **Andel:** 10,2%
Brev: 1 och 2 Korintierbrevet, Romarbrevet
Kort historik: Genom Mindre Asien till Efesos, genom Makedonien till Korint, sedan åter till Efesos och Jerusalem.

Från Antiokia → Till Efesos i Mindre Asien
 Från Salomos pelarhallar → Till Tyrannos lärosalar
 Från fläckande från ort till ort → Till mer än två år i Efesos

17 FÅNGENSKAP I CAESAREA

Tid: 2 år, maj 57–aug 59 eKr
Text: Apg 21:17–26:32 **Andel:** 17,8%
Kort historik: Förs till Caesarea. Ställs inför tre rättegångar – hos Felix, Festus och till slut Kung Agrippa. Kunde ha frigetts men väjdade till kejsaren.

Från frihet att resa i Romarriket → Till fångenskap i Caesarea
 Från förkunnelse till hedningar → Till förkunnelse inför romerska potentater
 Från målmedveten framåtanda → Till tålmodig påtvingad väntan

18 RESAN TILL ROM

Tid: 3 år, aug 59–våren 62 eKr
Text: Apg 27:1–28:31 **Andel:** 7,7%
Brev: Efesierbrevet, Kolosserbrevet, Filemonbrevet, Filipperbrevet **Kort historik:** Seglar med tre fartyg, kommer via Malta till Rom. Hamnar i husarrest.

Från fängelsecell i Caesarea → Till fångtransport mot Rom
 Från lugnet i fängelsecellen → Till stormar på Medelhavet
 Från Romarrikets utkant → Till Romarrikets huvudstad

19 PAULUS SENARE RESOR

Tid: Omkr 6 år, våren 62–68 eKr
Texter/brev: 1 Timoteus, Titus och 2 Timoteus, Hebréerbrevet, 1 och 2 Petrus, Judas **Kort historik:** Paulus reser till Efesos, Kolosse, i Makedonien, Mindre Asien, till Kreta, Nikopolis, Grekland, Rom.

Från fångenskap i Rom → Till ny frihet att resa i hela Romarriket
 Från resor i evangeliets tjänst → Till ny fångenskap för evangeliets skull
 Från att leva för sin Mästare → Till att dö för sin Mästare

20 JOHANNES SKRIFTER

Tid: 5 till 10 år, runt 85–95 eKr
Texter/brev: 1, 2 och 3 Johannes, Uppenbarelseboken **Kort historik:** Breven troligen skrivna från Efesos medan Uppenbarelseboken skrevs från fångenskapen på ön Patmos.

Från fångenskap till kroppen → Till frihet i Anden
 Från Patmos på jorden → Till Guds tron i himlen
 Från insikt om vad som nu är → Till hopp om det som ska komma

**Avser andelen av texten i Apostlagärningarna.

” I början av sitt evangelium säger Lukas att "många" redan hade skrivit redogörelser över Jesus (Luk 1:1-4). Även om vissa forskare har hävdats att det var en lång period av muntlig tradition innan något väsentligt om Jesus och den tidiga församlingen skrevs ned, talar bevisen mot en sådan hållning; världen som Jesus föddes in i var mycket bildad.

” Apostlagärningarna gör inte anspråk på att vara en uttömmande redovisning om alla händelser som ägde rum i den första församlingens expanderande verksamhet. Inget sägs om utbredningen [åt andra håll]... trots att det måste funnits kristna i Egypten och Syrien i ett mycket tidigt skede.

En kronologisk översikt av Nya

Siffrorna motsvarar de perioder som finns i översikten på sidan 16 och 17.

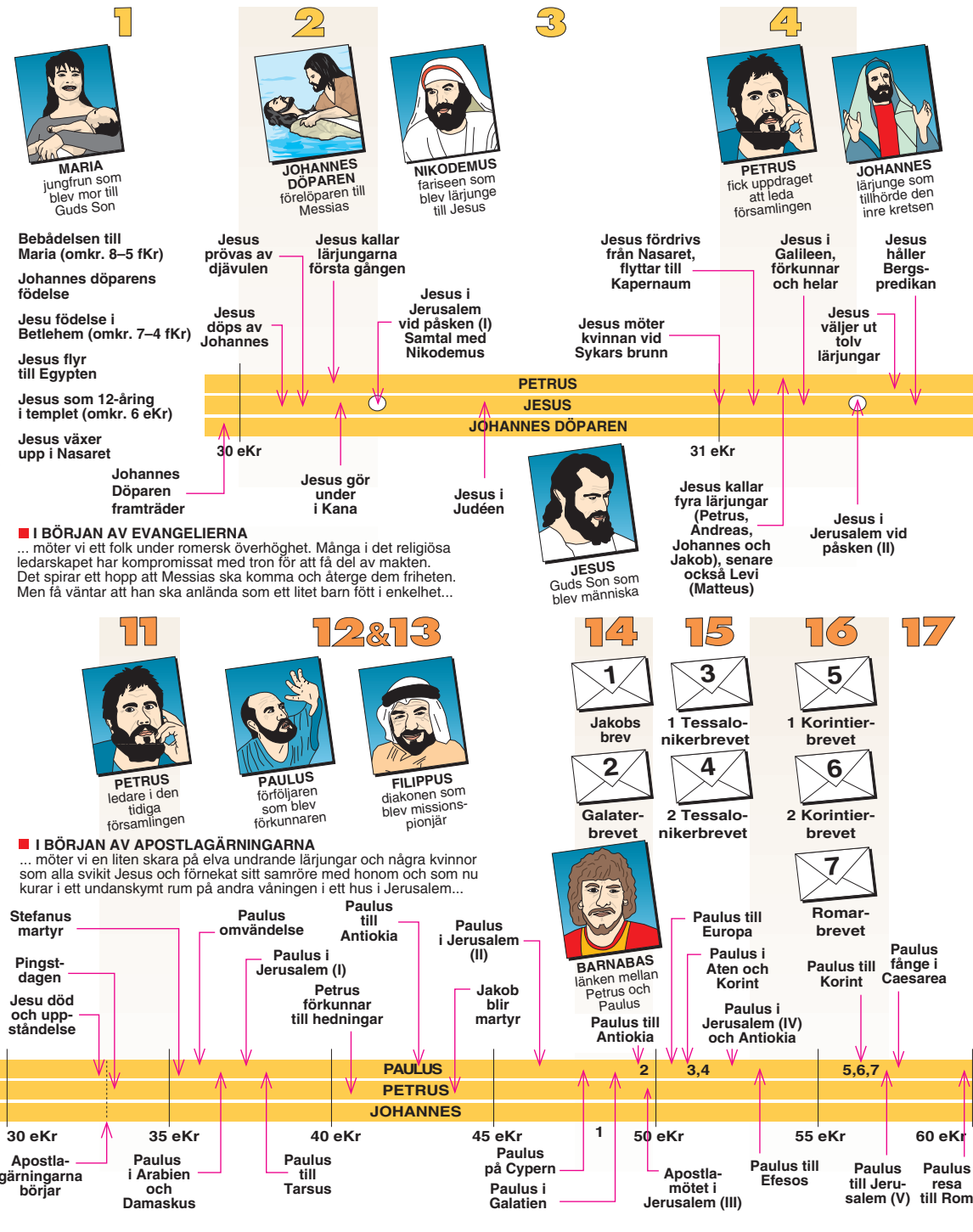
Och Ordet blev kött och bodde bland oss, och vi såg hans härlighet, den härlighet som den Enfödde har från Fadern. Och han var full av nåd och sanning (Joh 1:14)

α

VAD VI MÖTER I BÖRJAN AV NYA TESTAMENTET

- Det grekiska väldet på 300-talet spred det grekiska språket i regionen. Det gjorde det möjligt att bli förstudd i hela regionen.
- Efter det grekiska rikets sönderfall gör judarna uppror och under en tid vinner de frihet. Men Mackabeerna slås ner och kvar finns hoppet om en befriare, Messias.
- Romarna blir den makt som tar över. Bland annat bygger de ett vägnät genom sitt rike som gör det lätt att färdas.
- Paulus skriver "När tiden var inne sände Gud sin Son..." (Gal 4:4).

F Vilken period i Nya testamentet skulle du helst själv vilja vara med om? Varför just den perioden? Vad gör den särskilt intressant?

1 Jesus kommer och förkunnar för folket

Jesus träder fram. Riktat sig främst till judarna (Jfr Matt 10:5–6). Presenterar sig som Messias (Joh 1:14–16)
Tid: Omkr. 2 år (Jan 30–dec 31 eKr)
Text: Luk 1:1–18:3, Matt 12:22–37

2 Jesus förkastas och han vänder sig till lärjungarna

Jesus drar sig undan folket. Han ägnar mer tid åt att undervisa sina lärjungar (Matt 16:16).
Tid: 6 mån (Jan–juni 32 eKr)
Text: Luk 8:4–9:21, Matt 16:13–20

3 Lärjungarna förstår och Jesus går mot korset

Jesus vänder först nu blicken mot Jerusalem, blir korsfäst men uppstår på den tredje dagen. **Tid:** Knappt 1 år (Juli 32–maj 33 eKr)
Text: Luk 9:22–24:53, Matt 16:21

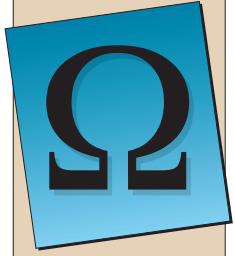
testamentet

* Flera olika kronologiska förslag cirkulerar. Det handlar bland annat om längden av Jesu offentliga verksamhet och tiden för Jesu död och uppståndelse (30 eller 33 eKr). Översikten följer i stort Dr. Harold Hohners förslag på kronologi.

Kronologi

Salig är den som läser upp och saliga de som lyssnar till profetians ord och tar vara på det som står skrivet i den, för tiden är nära. (Upp 1:3)

VAD VI MÖTER I SLUTET AV NYA TESTAMENTET

- Vi ser hur evangeliet sprider sig. Det har nått huvudstaden Rom och från Rom fortsätter budskapet ut i den då kända världen.
- Men evangeliet ut-sätts också för angrepp. Villolärare nästlar sig in och försöker förvränga budskapet om nåd och makthavare utsätter de kristna för förföljelse.
- Deporterad till ön Patmos får den sist levande aposteln Johannes motta en uppenbarelse som inger hopp om framtiden och den slutliga triumfen.

Vilken av Nya testamentets alla gestalter har du lättast att identifiera dig med? Vad är det som gör att du fastnar för honom eller henne?

5

ANDREAS
en av de fyra första lärjungarna som kallades

JAKOB
Johannes bror som senare blev martyr

MATTEUS
tullindrivaren som skrev ett av evangelierna

6

7

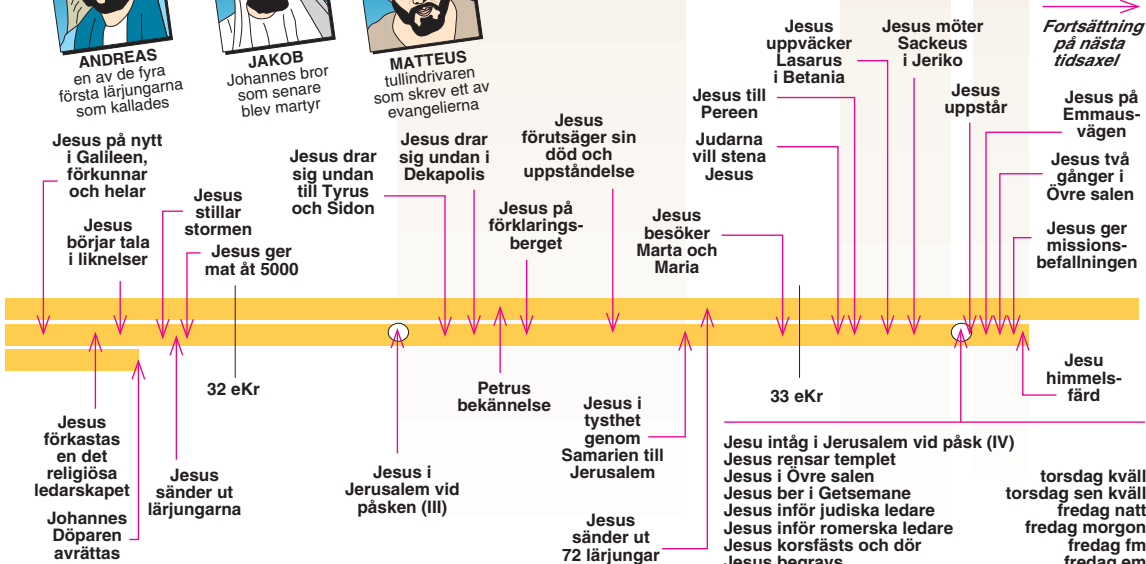
8

9

10

■ I SLUTET AV EVANGELIERNA

... möter vi en Messias som förklarar att hans rike inte är av denna världen. Han har dött och uppstått och därigenom lagt grunden för sitt valde. Han lämnar sina återstående lärjungar med ett löfte om en annan hjälpare, Anden, och med ett uppdrag att förkunna budskapet i hela världen.

18

19

8

Efesierbrevet

12

Petrus första brev

16

2 Timoteusbrevet

9

Kolossierbrevet

13

1 Timoteusbrevet

17

Hebreerbrevet

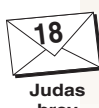
10

Filemonbrevet

14

Titusbrevet

18

Judas brev

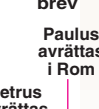
11

Filipperbrevet

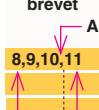
15

Petrus andra brev

18

Petrus avrättas i Rom

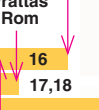
8,9,10,11

Paulus fånge i Rom

13,14,12,15

Paulus fri igen, reser åter runt

16,17,18

Paulus åter fånge i Rom

TIMOTEUS
tonårningen som blev Paulus närmaste man

TITUS
greken som hade ett hjärta för Korint

LUKAS
läkaren som blev Guds historiker

ONESIMUS
slaven som blev fri genom evangeliet

JOHANNES
som fick en uppenbarelse

19

Johannes första brev

20

Johannes andra brev

21

Johannes tredje brev

22

Uppenbarelseboken

4 Evangeliet förkunnas i Jerusalem

Lärjungarna sitter samlade. Anden kommer över dem och de börjar frimodigt förkunna evangeliet.
Tid: 2 år (33–35 eKr)
Text: Apg 1–7

5 Evangeliet förs vidare till Judeen och Samarien

Förföljelsen får lärjungarna att lämna Jerusalem. Förföljaren Saulus blir omvänd och blir en av dem.
Tid: 13 år (35–48 eKr)
Text: Apg 8–12

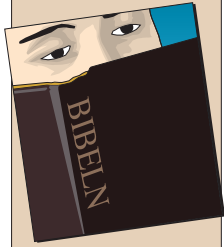
6 Evangeliet förs till Romarrikets huvudstad Rom

Budskapet sprids vidare till Asien, Grekland och Rom. Och alla vägar bär sedan vidare från Rom.
Tid: 14 år (48–62 eKr)
Text: Apg 13–28

En jämförelse av evangelierna

Det finns likheter och skillnader mellan de fyra evangelierna. Här är en jämförelse av några särdrag vi kan se och på vilket sätt varje evangelist bidrar till att ge oss en mångfacetterad bild av Jesu liv och verk. Läs om författarna, om spåket, målgruppen, om unikt material och om Jesu första och sista yttrande.

”
Många andra tecken som inte är nerskrivna i denna bok gjorde Jesus inför sina lärjungar. Men dessa har blivit nerskrivna för att ni ska tro att Jesus är Messias, Guds Son, och för att ni genom tron ska ha liv i hans namn. (Joh 20:30–31)

VAD ÄR ETT EVANGELIUM?

- Ordet evangelium betyder glädjebud.
- Från början syftade det inte på en skrift, utan ett muntligt utrop: budskapet av glädje och seger.
- Evangeliet har kommit att stå som beskrivning av det centrala i tron, erbjudandet om frälsning genom tron.
- Ordet har i överförd bemärkelse kommit att användas om de böcker som berättar om Jesus, om den frälsning han gjorde möjlig genom sin död och uppståndelse.
- Evangeliernas litterära form har ingen motsvarighet i annan litteratur.

F

Vad skulle gå förlorat om vi bara hade ett enda evangelium?

MATTEUS

Författare	Enligt traditionen. Nämnts bland andra av Papias i början av 100-talet.
Yrke	Tullindrivare (Matt 9:9–10)
Vad vet vi om honom?	En av apostlarna, även kallad Levi (Mark 3:18, Matt 10:3)
Släkt	Alfesus son (Mark 2:14), bror till Jakob (Luk 6:15) och Josef
Målgrupp	Främst judar
Jesu framställs som...	Kungen
Tecken på val av målgrupp	Förutsätter förståelse av judiska seder (15:1–2), beskriver hur Jesus uppfyller GT:s profetior, ser Jesus som Messias: 28 / 1071 / 18 346
Antal kapitel/verser/ord**	Matt 21:5 (Matt 6:33)
En nyckelvers	Flera stora predikningar
Karaktär	Ämnesvis
Arrangerad	Profetisk
Anslag	Till Abraham (1:1–17)
Släktavlan	60%
Andelen ord av Jesus	53
Antal citat ur GT	42%
Andel unikt material	Synoptiskt evangelium (I)
Inbördes relation	

MARKUS

Författare	Enligt traditionen. Papias skriver att han "...blev Petrus tolk (sekreterare)". (Jfr 1 Pet 5:13)
Yrke	Missionär (Apg 12:25)
Vad vet vi om honom?	Reste med Paulus (Apg 15:37, Kol 4:10, File 1:24)
Släkt	Son till Maria (Apg 12:12), kusin med Barnabas (Kol 4:10)
Målgrupp	Främst romare (icke-judar)
Jesu framställs som...	Tjänaren
Tecken på val av målgrupp	Förklarar judiska traditioner (7:2–4), använder latinska ord (12:42*), betonar Jesu handlingar framför undervisningen. 16 / 678 / 11 304
Antal kapitel/verser/ord**	Mark 10:45
En nyckelvers	Många under
Karaktär	Kronologiskt
Arrangerad	Praktisk
Anslag	Ingen
Släktavlan	42%
Andelen ord av Jesus	36
Antal citat ur GT	7%
Andel unikt material	Synoptiskt evangelium (II)
Inbördes relation	

Ordnar texterna med ett syfte

Nio av tio verser unika för Johannes

En sammanfattning av temat

Fortsätter i Apostlagärningarna

Några unika berättelser	<ul style="list-style-type: none"> • De vise männen (2:1–12) • Barnamorden (2:16–18) • Helar två blinda (9:27–34) • Flera liknelser (13:44–53, 25:1–30) • Yttersta domen (25:31–46)
Tidsperspektiv	Ser ofta bakåt
Kännetecken	Mer om det offentliga
Geografiskt fokus	Mer i Galileen
Betoning	Vad Jesus gör och säger
Språket	Grekiska med många judiska influenser
Litterära kännetecken	Strukturerad runt fem längre predikoavsnitt
Evangeliets inledning	Inleder med en strukturerad släktavla till Abraham (1:1–17)
Första orden från Jesus	"Låt det nu ske. Det är så vi ska uppfylla all rättfärdighet" (3:15)
Andel om sista påsken	34,5%
Fokus i passionsberättelsen	Makthavarnas planering och attack mot Jesus (26:27)
Sista orden från Jesus	"Och se, jag är med er alla dagar till tidens slut" (28:20)
Sista orden	"Och se, jag är med er alla dagar till tidens slut" (28:20)

Några unika berättelser	<ul style="list-style-type: none"> • Om sädnen (4:26–29) • Botar dövstum (7:31–37) • Botar blind (8:22–26) • Om salt och eld (9:49–50b) • Nakna flykten (14:51–52)
Talar om nuet	Mer om det offentliga
Mer i Galileen	Mer i Galileen
Vad Jesus gör	Vad Jesus gör
Ibland grammatiskt enkel grekiska	Ibland grammatiskt enkel grekiska
Snabba skiften mellan episoder (sedan, genast)	Snabba skiften mellan episoder (sedan, genast)
"Här börjar evangeliet om Jesus Kristus, Guds Son" (1:1)	"Här börjar evangeliet om Jesus Kristus, Guds Son" (1:1)
"Tiden är inne och Guds rike är nära. Omvänd er och tro på evangeliet!" (1:15)	"Tiden är inne och Guds rike är nära. Omvänd er och tro på evangeliet!" (1:15)
30,6 %	30,6 %
Hans fruktansvärda lidande och tragiska död (14–15)	Hans fruktansvärda lidande och tragiska död (14–15)
"De ska lägga händerna på sjuka, och de ska bli friska" (16:18)**	"De ska lägga händerna på sjuka, och de ska bli friska" (16:18)**
"Herren verkade tillsammans med dem och bekräftade ordet genom de tecken som åtföljde det" (16:20)***	"Herren verkade tillsammans med dem och bekräftade ordet genom de tecken som åtföljde det" (16:20)***

Några unika berättelser	<ul style="list-style-type: none"> • Johannes och Jesus (1:5–2:20) • Jesus 12 år gammal (2:41–52) • Änkan i Nain (7:11–17) • Räkna kostnaden (14:28–33) • Förlorade sonen (15:11–32) • Om Sackeus (19:1–10) • Till Emmaus (24:13–35)
Tittar mot framtiden	Mer om det personliga
Resan mot Jerusalem (9–19)	Resan mot Jerusalem (9–19)
Vad Jesus säger	Vad Jesus säger
God, elegant, litterärt högtstående grekiska	God, elegant, litterärt högtstående grekiska
Berättelser i par, många liknelser, många böner	Berättelser i par, många liknelser, många böner
"Jag! har...bestämt mig för att skriva ner det i ordning" (1:1–4)	"Jag! har...bestämt mig för att skriva ner det i ordning" (1:1–4)
"Varför har ni letat efter mig? Visste ni inte att jag måste vara hos min far?" (2:49)	"Varför har ni letat efter mig? Visste ni inte att jag måste vara hos min far?" (2:49)
20,1 %	20,1 %
Jesu oskuld, hans förlåtelse av deras övergrepp (22–23)	Jesu oskuld, hans förlåtelse av deras övergrepp (22–23)
"Men ni ska stanna här i staden tills ni har blivit rustade med kraft från höjden" (24:49)	"Men ni ska stanna här i staden tills ni har blivit rustade med kraft från höjden" (24:49)
"Och de var ständigt i templet och prisade Gud" (24:53)	"Och de var ständigt i templet och prisade Gud" (24:53)

Några unika berättelser	<ul style="list-style-type: none"> • Bröllopet i Kana (2:1–12) • Nikodemus (3:1–21) • Sykars brunn (4:1–42) • Väcker Lasarus (11:1–57) • Jesus tvättar fötter (13:1–17) • Talet till lärjungarna sista kvällen (14–17)
Blicken mot evigheten	Blicken mot evigheten
Mer om det personliga	Mer om det personliga
Många besök i Jerusalem	Många besök i Jerusalem
Vad Jesus säger	Vad Jesus säger
Enkel grekiska med symboliska djupa	Enkel grekiska med symboliska djupa
Många ironier och paradoxer. Vitnesbörd.	Många ironier och paradoxer. Vitnesbörd.
En förunderlig kosmisk hymn (Joh 1:1–18)	En förunderlig kosmisk hymn (Joh 1:1–18)
"Vad söker ni?...Kom och se!" (1:38–39)	"Vad söker ni?...Kom och se!" (1:38–39)
33,0 %	33,0 %
Jesu upphöjelse och förhållande (18–19)	Jesu upphöjelse och förhållande (18–19)
"Om jag vill att han ska vara kvar tills jag kommer, vad rör det dig? Följ du mig!" (21:22)	"Om jag vill att han ska vara kvar tills jag kommer, vad rör det dig? Följ du mig!" (21:22)
"Om varje händelse skulle skrivas ner, tror jag att inte ens hela världen skulle rymma de böcker som då måste skrivas" (21:25)	"Om varje händelse skulle skrivas ner, tror jag att inte ens hela världen skulle rymma de böcker som då måste skrivas" (21:25)

* Ordet som översätts kopparmynd är latinsk i grundtexten. Andra exempel 4:21, 5:9, 6:27, 12:14, 15, 15:39, 44, 45. ** Snittet är baserat på den grekiska grundtexten som återfinns i Logos software. *** Avsnittet Markus 16:9–20 saknas i de allra äldsta handskrifterna. Mark 16:9–20 är troligen inte skrivet av Markus själv. Utan tillägget tycks evangeliet sluta plötsligt. Några handskrifter har ett annat, kortare slut. Utan tillägget slutar boken: "Då gick de ut och flydde från graven, fyllda av bävan och bestörtning. Och de sade ingenting till någon, eftersom de var rädda" (16:8).

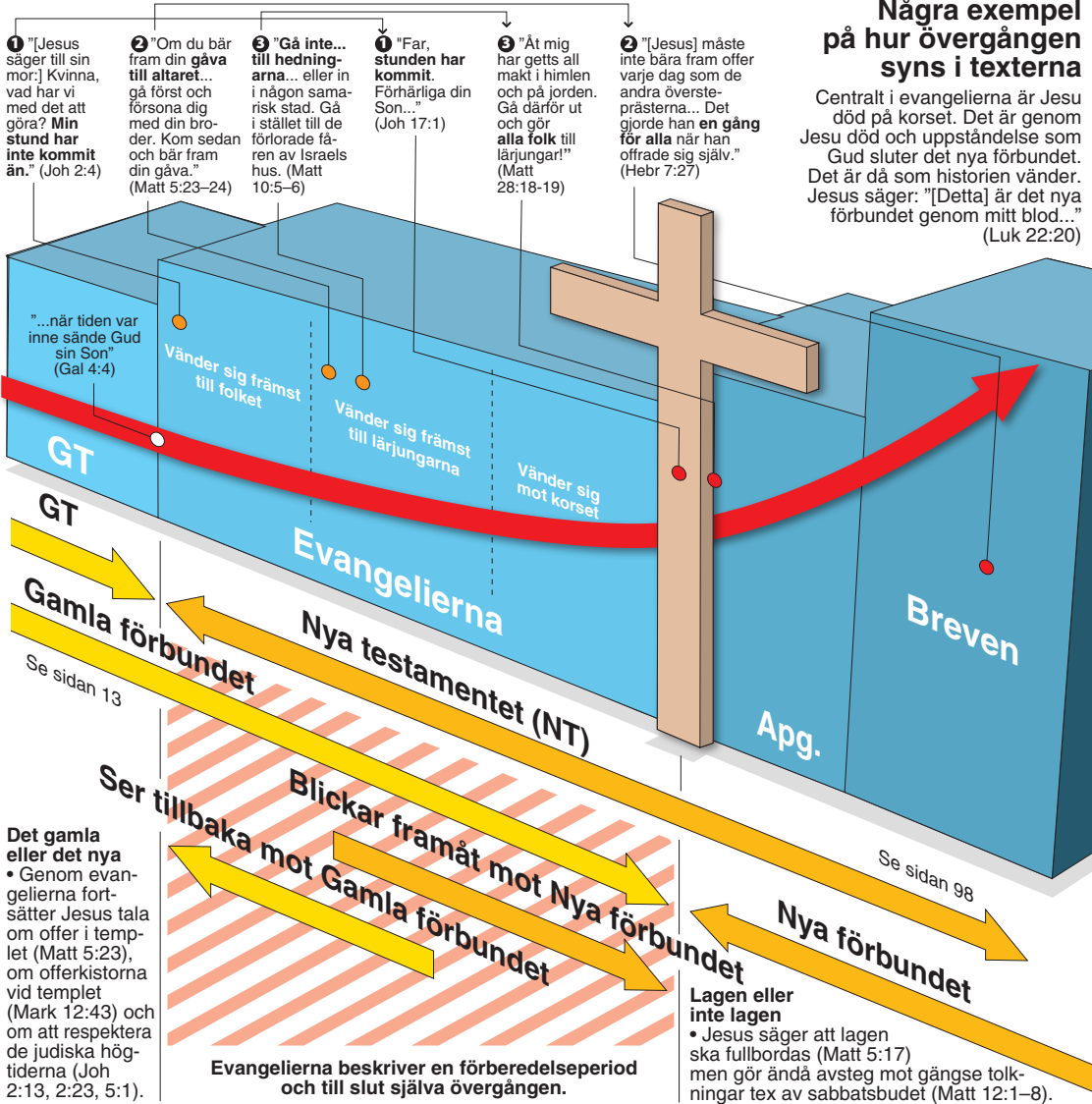
” När Jesus korsfästes, sattes en överskrift upp: "Detta är Jesus från Nasaret, judarnas konung". Den skrevs på tre språk: hebreiska, latin och grekiska. Dessa tre språk representerade de tre dominerande kulturerna i medelhavsvärlden när NT nedtecknades... Det finns ett evangelium avsett för var och en av dessa grupper. Matteus riktar sig främst till hebreerna, Markus skriver främst för romarna och Lukas främst till grekerna. Johannes däremot är mer kosmopolitisk i sitt anslag.

” "Evangeliet" är summan av all sanning om frälsningen som Gud har meddelat det till den förlorade mänskligheten, såsom den uppenbaras i hans Son och i den heliga Skrift, Bibeln.

Att tolka evangelierna

Evangelierna är en speciell form av litteratur som beskriver en unik historisk period. Det nya bryter in i och med Jesu ankomst till jorden, men tar inte slutlig form förrän i och med Jesu död och uppståndelse. Evangelierna utspelar sig under gamla förbundets tid och blickar därför både bakåt mot det som varit och framåt mot det som ska komma.

- 1 HISTORISK BERÄTTELSE**
Evangelierna är historiska berättelser om vad Jesus sa och gjorde. De ska läsas och förstås i sitt historiska sammanhang.
- 2 FRÅLINGS-HISTORIA**
Evangelisterna har valt ut händelser i Jesu liv för att ge oss frålnings-historien. De är valda med ett syfte.
- 3 EN PERIOD AV FÖRBEREDELSE**
Böckerna beskriver en period av förberedelse. GT:s profetior ska fullbordas och lärjungarna förberedas. Allt leder mot korset.
- 4 NÅGRA FRÅGOR SOM BÖCKERNA RESER SOM VI BEHÖVER FÖRHÅLLA OSS TILL**
  - Vilka syften har berättelserna om Jesu under? Mönster för oss eller händelser som säger något om honom?
  - Vad innebär Guds rike (nämns 83 ggr)? Varför saknas det nästan helt hos Johannes och i breven?
  - Vad är en liknelse? Vad är syftet med liknelserna och hur ska de tolkas? (Matt 13:1–23)
  - Varje författare har fokus på en målgrupp. Hur utvecklar de texten för att svara på målgruppens särskilda frågor?
- 5 SE PÅ HELHETEN**
Läs inte varje berättelse var för sig. Utan se hur de hänger samman. Hur en berättelse leder in i nästa och tankar utvecklas.

[Jesus:] Jag går inte upp till den här högtiden än, för min tid är ännu inte inne. (Joh 7:8)

VÄGEN FRAM TILL DEN RÄTTA STUNDEN FÖR JESUS

- 1. I Kana**
"Min stund har inte kommit än" (Joh 2:4).
- 2. Vid högtiden**
"Ingen bar hand på honom eftersom hans stund ännu inte hade kommit" (Joh 7:30).
- 3. Vid offerkistorna**
"Ingen grep honom, eftersom hans stund ännu inte hade kommit" (Joh 8:20).
- 4. Vid sista påskan**
"[Jesus:] Stunden har kommit när människan ska förhärligas" (Joh 12:23).
- 5. Vid sista påskan**
"Jesus visste att hans stund hade kommit, att han skulle... gå till Fadern" (Joh 13:1 jfr Matt 26:18).
- 6. I Getsemane**
"Han... bad att om möjligt få bli förskönad från denna stund" (Mark 14:35).
- 7. På korset**
"Far, stunden har kommit. Förhärliga din Son..." (Joh 17:1, jfr Mark 14:41).

Finns det fortfarande i dag något från det gamla förbundet som lever kvar i undervisningen?

Från inledningen av [evangelierna]... fram till kulmen... ser vi en fördjupad uppenbarelse av Jesus, om det som händer och fortfarande måste hända, den ständiga korrigeringen av lärjungarnas felaktiga uppfattning om syftet med Jesu tjänst. Den plågsamt långsamma utvecklingen av förståelsen... av innebörden av Jesus liv hos de tolv.

Vi måste inse att Jesus var unik och att kristna inte kan förväntas att duplicera de tecken och under han gjorde. Jesus gjorde underverk för att bekräfta sin verksamhet och ge en inblick i det kommande Gudsriket. Men det gäller inte för varje kristen.

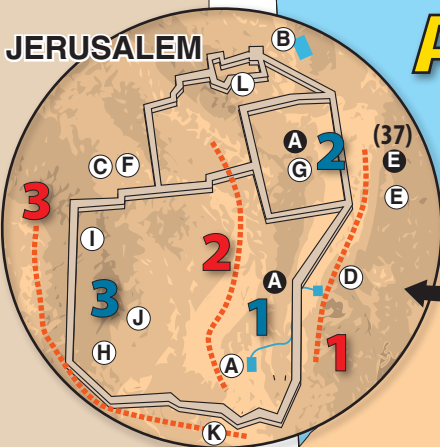
Evangeliernas geografi (I)

Sedan kom en av judarnas högtider, och Jesus gick upp till Jerusalem. (Joh 5:1)

PLATSER i JERUSALEM

- A** Siloamdammen (Joh 9:7)
  - B** Betesdadammen (Joh 5:2)
  - C** Golgata – platsen för korsfästelsen (Matt 27:33)
  - D** Kidrondalen (Joh 18:1)
  - E** Getsemane – där Jesus bad (Mark 14:32)
  - F** Jesu grav – nära Golgata (Joh 19:41)
  - G** Templet – flera besök (Matt 21:12)
  - H** Övre salen – där lärjungarna samlades (Luk 22:12)
  - I** Herodes palats (Luk 23:7)
  - J** Kaifas palats (Matt 26:3)
  - K** Krukmakarkern – köpt för Judas silverpenngar (Matt 27:7)
  - L** Stengården (även Gabbata) (Joh 19:13)
- [Placering omtvistad]

JERUSALEM

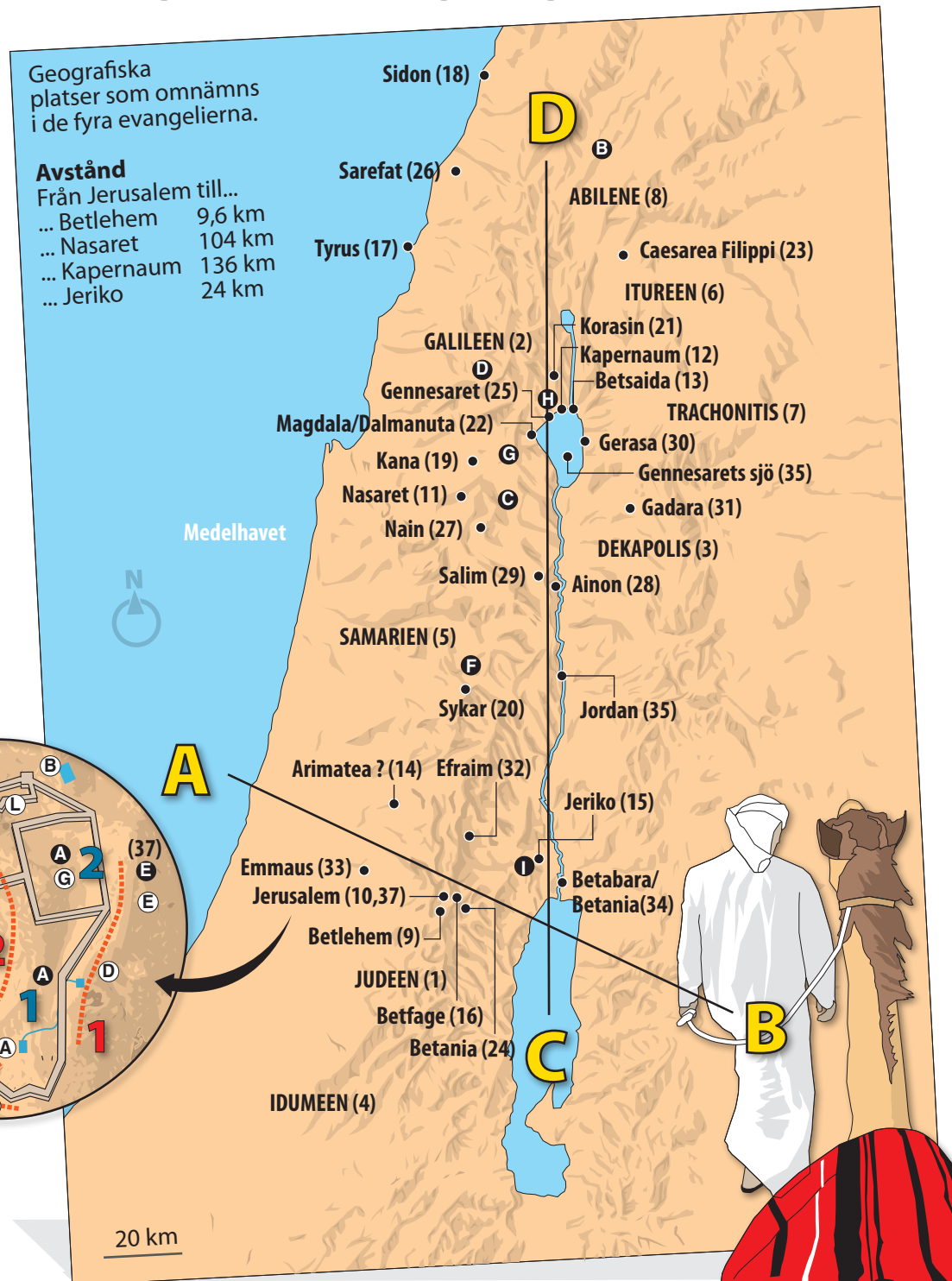
Har du besökt Israel? Hur tror du det skulle påverka dig att se Bibelns platser i verkligheten?

Geografiska platser som omnämns i de fyra evangelierna.

Avstånd

Från Jerusalem till...

... Betlehem	9,6 km
... Nasaret	104 km
... Kapernaum	136 km
... Jeriko	24 km

Jerusalem ligger där tre branta raviner löper samman... Det är Kidrondalen (1), Ostmakardalen (2) och Hinnoisdalen (3). Kidrondalen [Joh 18:1] löper från norr och till söder och ligger på den östra sidan av staden.

Namnet Sions berg syftade från början på Jerusalemens sydöstra kulle (1). När templet byggts på tempelberget räknades också denna nya delen av staden in i Sion (2). [Några väljer felaktigt att kalla berget i sydvästra Jerusalem för Sion (3)]. Sion används även om hela Jerusalem.

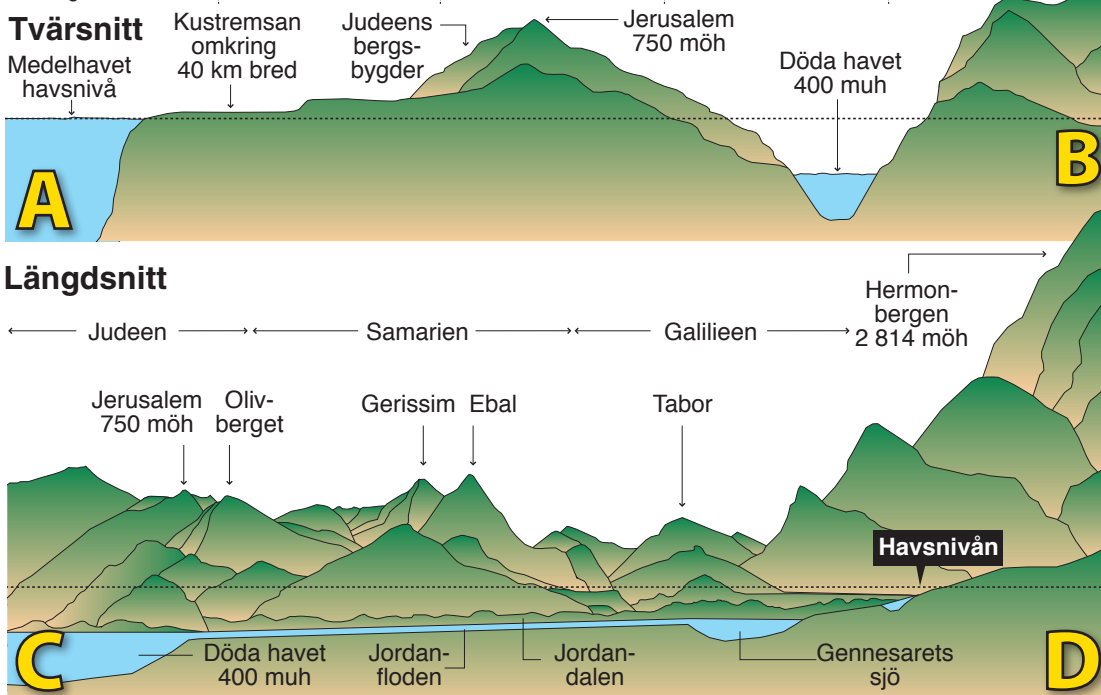
Ytor: Israel 20 770 km²
 Västbanken 5 879 km²
 Östra Jerusalem 70 km²
 Golanhöjderna 1 150 km²
 Som jämförelse:
 Småland 29 330 km²

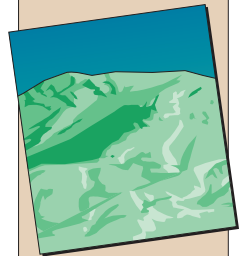
Evangeliernas geografi (II)

Evangelierna utspelar sig på olika platser i dåtidens Israel. Här är en sammanställning av alla geografiska uppgifter som har anknytning till Jesu liv och verk. Det går också att se vilka platser som prioriteras av de olika evangelieförfattarna.

	MATTEUS	MARKUS	LUKAS	JOHANNES
• OMRÅDEN				
Judeen	1 2:1, 5,22, 3:1, 4:25, 19:1, 24:16	1:5, 3:7, 10:1, 13:14	1:5,65, 2:4, 3:1, 4:44, 5:17, 6:17, 7:17, 21:21, 23:5,51	3:22, 4:3,47,54, 7:1,3, 11:7
Galileen	2 2:22, 3:13, 4:12, 15, 23, 25, 17:22, 19:1, 21:11, 26:32, 69, 27:55, 28:7,10,16	1:9,14,28,39, 3:7, 6:21, 9:30, 14:28, 15:41, 16:7	2:4,39, 3:1, 4:14,31, 5:17, 8:26, 17:11, 23:5,49,55, 24:6	1:43, 2:1, 11, 4:3,43,45,46, 47,54, 7:1,9,41,52, 12:21, 21:2
Dekapolis	3 4:25	5:20, 7:31	–	–
Idumeen	4 –	3:8	–	–
Samarien	5 –	–	17:11	4:4
Itureen	6 –	–	3:1	–
Trachonitislandet	7 –	–	3:1	–
Abilene	8 –	–	3:1	–
• ORTER				
Betelehem	9 2:1,5,6,8,16,18 (Rama)	–	2:4,15	7:42
Jerusalem	10 2:1,3, 3:5, 4:25, 5:35, 15:1, 16:21, 20:17,18, 21:1,10, 23:37	1:5, 3:8,22, 7:1, 10:32,33, 11:1,11,15, 15:41	2:22, 25, 38, 41, 43, 45, 4:9, 5:17, 6:17, 9:31, 51,53, 10:30, 13:4, 22, 31, 33, 34,17,11, 18,31,19,11, 28, 21:20, 21:24 1:27, 2:4, 2:39, 5:1, 4:14, 16, 34,18:37, 24:19	1:19, 2:13,23, 4:20,21,45, 5:1,2, 7:25, 10:22, 11:18,55, 12:12
Nasaret	11 2:23, 4:13, 21:11, 26:71	1:9,24, 10:47, 14:67, 16:6	4:23, 31, 7:1, 10:15	1:45,46, 18:5,7,19:19
Kapernaum	12 4:13, 8:5, 11:23, 17:24	1:21, 2:1, 9:33	9:10, 10:13	2:12, 4:46, 6:17, 24, 59
Betsaida	13 11:21	6:45, 8:22	23:51	1:44, 12:21
Arimatea	14 27:57	15:43	10:30, 18:35, 19:1	19:38
Jeriko	15 20:29	10:46	19:29	–
Betfage	16 21:1	11:1	6:17, 10:13,14	–
Tyros	17 11:21,22, 15:21	3:8, 7:24,31	4:26, 6:17, 10:13, 14	–
Sidon	18 11:21,22, 15:21	3:8, 7:31	–	2:1,11, 4:46, 21:2
Kana	19 –	–	10:13	4:5
Sykar	20 –	–	8:2, 24:10	–
Korasin	21 11:21	–	19:29, 24:50	1:28, 11:1,18, 12:1
Magdala/Dalmanuta	22 27:56,61, 28:1	8:10, 15:40,47, 16:1,9	(5:1)	–
Caesarea Filippi	23 16:13	8:27	4:26	–
Betania	24 21:17, 26:6,	11:1,11,12, 14:3	7:1	–
Gennesaret	25 14:34	6:53	24:13	11:54
Sarefat	26 –	–	–	–
Nain	27 –	–	–	–
Ainon	28 –	–	–	3:23
Salim	29 –	–	–	3:23
Gerasa	30 –	5:1	–	–
Gadara	31 8:28	–	–	–
Efraim	32 –	–	–	–
Emmaus	33 –	–	–	11:54
Betabara/Betania	34 –	–	–	–
• VATTENDRAG				
Jordan	35 3:5,6,13, 4:15,25, 19:1	1:5,9, 3:8, 10:1	3:3, 4:1	1:28, 3:26, 10:40
Galileiska sjön, Tiberias	4:18, 15:29	1:16, 7:31	5:1	6:1,23, 21:1 (Tiberias)
• BERG				
Olivberget	37 21:1, 24:3, 26:30	11:1, 13:3, 14:26	19:29,37, 21:37	8:1

[Jesus] tog... med sig Petrus, Jakob och hans bror Johannes och förde dem upp på ett högt berg. (Matt 17:1)

BERGEN I NYA TESTAMENTET

Nya testamentet talar om flera berg utan att namnge dem.

A Sions berg i Jerusalem – används på flera olika sätt. **B** Hermon (2 814 möh) – en möjlig plats för förklaringsberget (Matt 17:1).

C Tabor (575 möh) – en annan möjlig plats för förklaringsberget. **D** Meron – en annan möjlig plats för förklaringsberget.

E Olivberget (826 möh) – precis öster om Jerusalem.

F Gerissim (881 möh) – Jesus talar om berget med kvinnan i Sykar (Joh 4:21–23)

G Hattins horn (Kurrun Hattin) – en möjlig plats för Bergspredikan (Matt 5–7).

Kallas ibland saligprisningarnas berg.

H Tabgha – en annan möjlig plats för Bergspredikan.

I Quarantania (366 möh) – enligt traditionen frestelsens berg utanför Jeriko (Matt 4:8).

Varför har Jerusalem blivit en så central plats i världshistorien?

Över hans huvud hade man satt upp anklagelsen mot honom. Där stod skrivet: "Detta är Jesus, judarnas kung." (Matt 27:37)

LITE OM VAD VI VET OM FÖRFATTAREN MATTEUS

• Formellt är boken anonym. Men det finns ett starkt stöd hos tidigare kyrkofäder där de pekar ut Matteus som författare (Irenaeus, Papias, Eusebius mfl). Det finns inga förslag på någon annan författare än Matteus.

• Matteus (även kallad Levi, Mark 2:14) var en av Jesu lärjungar (Matt 10:3). Han kan ha varit kusin till Jesus.

• Jesus kallade honom vid tullhuset i Kapernaum, han lämnade sin position (Luk 5:28) och följde Jesus (Matt 9:9). Han ordnade en fest för sina vänner efter omvändelsen (Matt 9:10–13).

• Han var en av de lärjungar som väntade i Övre salen efter Jesu död och uppståndelse (Apg 1:13).

Matteus riktar sig främst till en judisk läsekrets. Hur påverkar det ditt sätt att läsa och tolka texten?

Tullarens berättelse om Kungen

Bibelbok: Evangelium enligt Matteus, Antal kapitel: 28, Litterär stil: Evangelium/historia, Tid: Från omkring 6 fKr till 33 eKr, Skrivet: Troligen någon gång mellan 58 och 68 eKr, Författare: Tullindrivaren Matteus (Levi), Nyckelord: Jesus, kungen, Så ska bilden förstås: Tullaren lyfter fram Jesus som den väntade kungen. Kungens förkunnelse handlar om himmelriket. Han riktar sig främst till en judisk läsekrets.

ÖVERSIKT AV MATTEUS EVANGELIUM

Tullindrivaren Matteus berättar om Jesu liv och undervisning. Boken är i stora stycken arrangerad tematiskt. Matteus tycks ha en judisk läsare i åtanke då han refererar mycket till GT och försöker visa hur Jesus uppfyller beskrivningen av den väntade Messias.

Centralt	1:1 Kungen träder fram				12:50 13:1 Kungen förkastas				28:20			
Indelning	1:1 Kungen presenterar sig	8:1 Kungen träder fram	8:2 Kungen träder fram	11:1 Kungen möter motstånd	11:2 Kungen möter motstånd	13:53 Kungen drar sig undan	13:54 Kungen drar sig undan	19:1 Kungens väg mot korset	19:2 Kungens väg mot korset	26:1 Kungens offer och triumf	26:2 Kungens offer och triumf	28:20
Ämnen	Bergspredikan Framträdde offentligt	Utsändnings-talet Sänder ut lärjungarna	Liknelse-talet Förkastas av judarna	Liknelse-talet Förkastas av judarna	Församlings-talet Undervisar lärjungarna	Talet på Olivberget Vägen mot korset	Missions-befallningen Riktar sig till världen	Messias – riktar sig främst till folket				
Geografi	Bethlehem, Nasaret	Främst i norr (Galileen)			Främst i söder (Judeen)			Jerusalem				
Tidsperiod	Ca 6 fKr–30 eKr		30–33 eKr				33 eKr					

ORD UR MATTEUS

³³ Nej, sök först Guds rike och hans rättfärdighet, så ska ni få allt det andra också.

³⁴ Bekymra er alltså inte för morgondagen, för morgondagen bär sitt eget bekymmer. Var dag har nog av sin egen plåga.

Matt 6:33–34

HELA BOKEN MED 25 ORD

Jesus kommer som den utlovade Messias men de judiska ledarna förstår inget. De lärjungar som fattar sviker när det drar ihop sig. Bergspredikan – en klassiker.

ATT TITTA EFTER NÄR DU LÄSER

Tema: Jesus, kungen
 • Allt som talar om Jesus som Messias, kungen
 • Citat ur och anspelningar på GT (över 100), notera uppfyllelse av profetior
 • Himmelriket (32 ggr)
 • Himlen, himmelsk Fader

• Avsnitt av förkunnelse
 • Notera "När Jesus hade avslutat..." (5 ggr)
 • Alla olika sifferuppgifter
 • Änglar, även drömmar
 • Församlingen/kyrkan (första gången det nämns)
 • Omsorg om hedningar

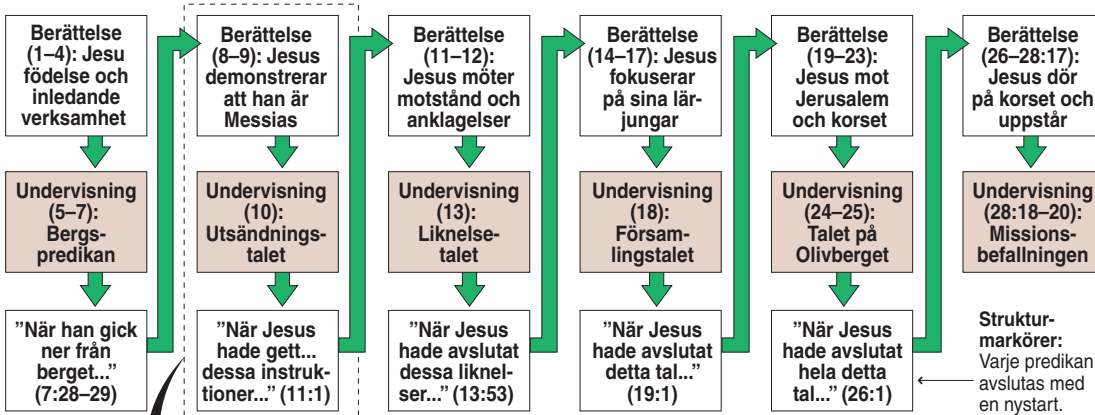
Kända texter och sammanhang:
 • Matt 2 De vise männen
 • Matt 5–7 Bergspredikan
 • Matt 6:9–13 Fader vår
 • Matt 6:33 Sök Guds rike
 • Matt 13 Liknelse-talet
 • Matt 24–25 Framtidstalet

Att läsa ett tematiskt evangelium

Matteus beskrivs som ett tematiskt evangelium (till skillnad från ett kronologiskt). Det betyder att händelserna inte berättas i den ordning de inträffade utan är arrangerade för att belysa de teman som Matteus särskilt vill framhålla.

Övergripande tematisk struktur

Evangeliet är uppbyggt kring fem längre predikningar. Det finns ett samspel mellan berättelsen och undervisningen.

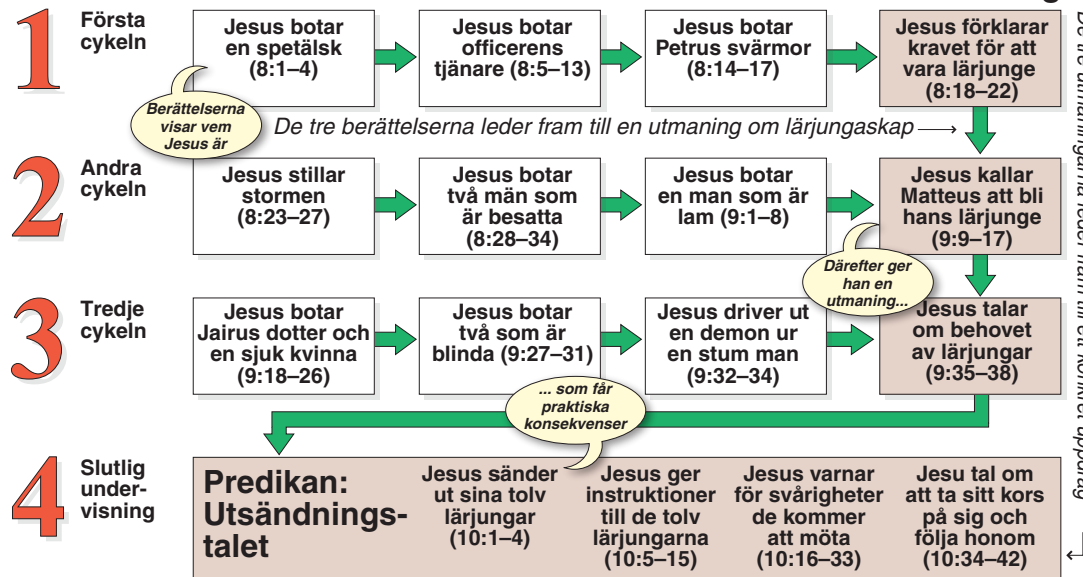

Tematisk struktur: Matteus 8-10

Genom att titta på en av sektionerna kan vi se hur Matteus bygger sin tematiska framställning:

Tre berättelser

En utmaning

• **Leder in i nästa sektion:** Motståndet mot Jesus växer och kulminerar i att de anklagar honom för att använda Beelsebuls makt (djävulens makt) (11-12). Som svar vänder sig Jesus till lärjungarna och börjar berätta liknelser (13).

ETT ANNAT SÄTT ATT DELA IN MATTEUS

- Vänder sig till folket** "Från den tiden började Jesus predika och säga: "Omvänd er! Himmelriket är nära" (4:17).
- Vänder sig till lärjungarna** "Vid den tiden sade Jesus: "Jag prisar dig Far... för att du har dolt detta för de visa och kloka och uppenbarat det för små barn" (11:25).
- Vänder sig mot korset** "Från den tiden började Jesus förklara... att han måste gå till Jerusalem och lida.. och att han måste bli dödad och på tredje dagen uppväckt" (16:21).

” Evangelium enligt Matteus bildar en lämplig övergång från Gamla till Nya testamentet. Det står vid dörren till det nya och räcker handen både bakåt och framåt.

Edvin Wirén

OM VI SKULLE LÄSA MATTEUS I KRONOLOGISK ORDNING

Ordningen baserad på kronologin från Lukas.

1:1-25	8:14-17	12:22-50	10:1-42	18:1-10	23:1-13
2:1-23	8:2-4	13:1-83	11:1	18:12-35	23:15-39
3:1-17	9:1-17	8:18	14:1-36	8:19-22	24:1-51
4:1-12	12:1-21	8:23-34	15:1-39	19:1-30	25:1-46
4:17	5:1-8:1	9:18-34	16:1-28	20:1-34	26:1-75
4:13-16	8:5-13	13:54-58	17:1-20	21:1-46	27:1-66
4:18-22	11:2-30	9:35-38	17:22-27	22:1-46	28:1-20

Matteus

Några paralleller mellan Mose och Jesus

1 **Utsattes för mordförsök som barn**
 • Mose tillhörde de barn som Farao ville skulle kastas i Nilen, men han räddades (2 Mos 1:15-2:9).
 • Matteus beskriver hur Jesus skulle dödas av Herodes, men han räddades (Matt 2:13-18).

2 **Kallades ut ur Egypten**
 • Mose kallas av Gud att leda folket ut ur Egypten (2 Mos 3:7-10, 12:37-42).
 • Matteus beskriver hur Jesus kallades av Gud att lämna Egypten (Matt 2:15, 19-21).

3 **Gick genom vattnet**
 • Mose och folket döptes när de tågade genom Röda havet (2 Mos 14:21-22, 1 Kor 10:2).
 • Matteus beskriver hur Jesus kom till Jordan och blev döpt av Johannes Döparen (Matt 3:16).

4 **Fördes ut i öknen**
 • Mose förde folket ut i öknen till Sinai för strapatser och provningar (2 Mos 19:1-2).
 • Matteus beskriver hur Jesus av Anden fördes ut i öknen för att provas (Matt 4:1).

5 **Befriade människan från slaveri**
 • Mose används av Gud för att befria folket från det slaveri det levde under (2 Mos 2:23, 6:6).
 • Matteus beskriver att Jesus ska befria oss från syndens slaveri genom sin offerdöd (Matt 16:21).

6 **Instiftade ett nytt förbund**
 • Mose får motta lagen på Sinai berg där Gud instiftar ett förbund med folket (2 Mos 20:1-17, 24:8).
 • Matteus beskriver hur Jesus instiftar ett nytt förbund genom sin död på korset (Matt 26:28).

7 **Fem undervisande sektioner**
 • Mose får motta fem skrifter (Pentateuken) som ger historia och undervisning (1-5 Mos).
 • Matteus beskriver fem av Jesu predikningar med undervisning (Matt 5-7, 10, 13, 18 och 24-25).

Här börjar evangeliet om Jesus Kristus, Guds Son.
(Mark 1:1)

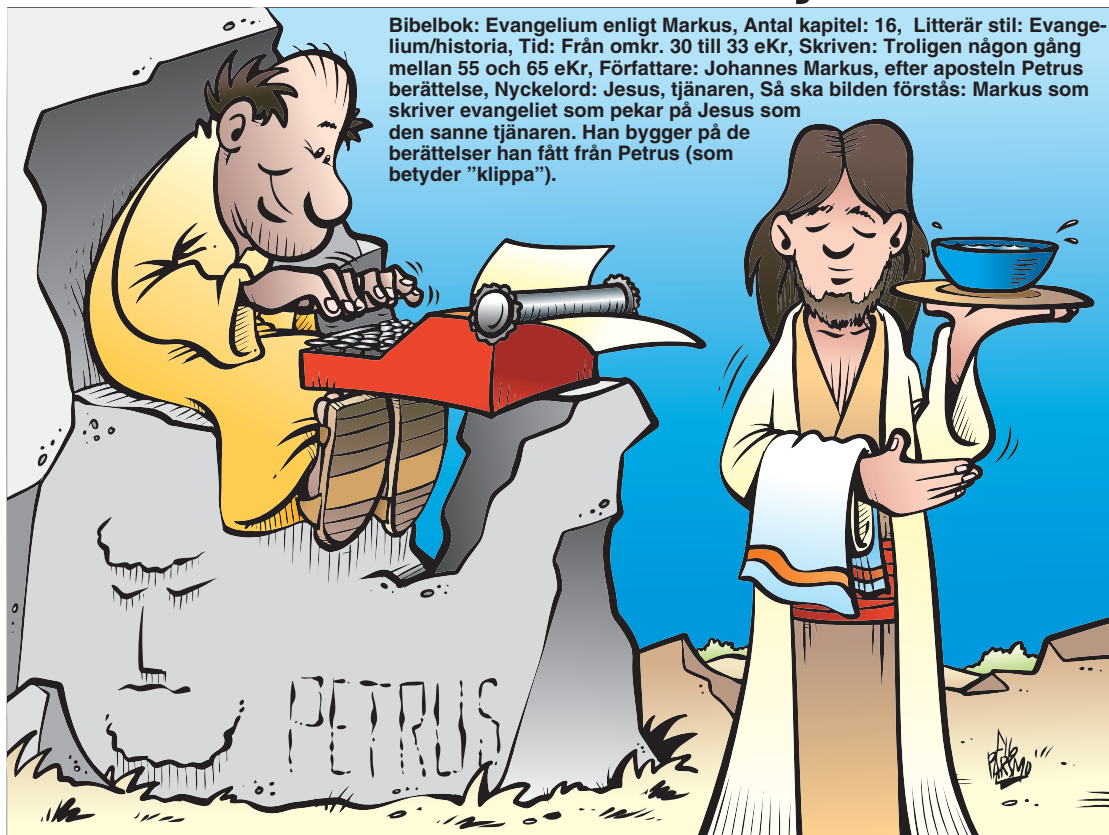
LITE OM VAD VI VET OM FÖRFATTAREN MARKUS

- Formellt är boken anonym. Men det finns stöd i utombibliska källor (tex Irenaeus) för att Johannes Markus (Apg 12:25) är författare.
- Petrus ses som apostolisk källa till evangeliet. Papias skriver att "Markus blev Petrus tolk och skrev ner Herrens ord". Förutom att ha skrivit evangeliet kan han möjligen, men knappast troligen, ha varit amanuens till Andra Petrusbrevet.
- Markus kom troligen från Jerusalem. Hans mors hus blev en samlingsplats (Apg 12:12).
- Mannen i Mark 14:13–15 kan vara Markus. Markus följde med på Paulus första missionsresa (Apg 12:25) men avbröt resan (Apg 13:13).
- Barnabas tog med honom till Cypern.
- Petrus kallar senare Markus för "min son" (1 Pet 5:13). Och han tycks ha tagits till nåder av Paulus (Kol 4:10, 2 Tim 4:11).

Gång på gång använder Markus ordet "genast". Varför är tempot så högt uppskruvat? Var Jesus stressad?

Markus om Jesus som tjänare

Bibelbok: Evangelium enligt Markus, Antal kapitel: 16, Litterär stil: Evangelium/historia, Tid: Från omkr. 30 till 33 eKr, Skrivet: Troligen någon gång mellan 55 och 65 eKr, Författare: Johannes Markus, efter aposteln Petrus berättelse, Nyckelord: Jesus, tjänaren, Så ska bilden förstås: Markus som skriver evangeliet som pekar på Jesus som den sanna tjänaren. Han bygger på de berättelser han fått från Petrus (som betyder "klippa").

ÖVERSIKT AV MARKUS EVANGELIUM

Markus, tidigare en lärjunge till Paulus, hamnar till slut som Petrus amanuens. Kanske är det under Petrus fångenskap i Rom som han berättar sina minnen från tiden med Jesus som Markus sedan skriver ner dem. Kanske skulle boken kunna kallas Petrus-evangeliet.

Centralt	1:1		Träder fram		7:37		8:1		Förkastas		13:36		14:1		Upphöjs		16:20			
Indelning	1:1	3:35	4:1	7:37	8:1	10:52	11:1	13:36	14:1	15:47	16:1	16:20								
	Jesus presenterar sig		Jesus möter motstånd		Jesus försvarar sig		Jesus möter sina kritiker		Jesus offerar sitt liv		Jesus uppstår från de döda									
Ämnen	Fokus på massorna – en tjänare för folket				Fokus på lärjungarna – en lärare till apostlarna				Fokus på korset – ett offer för världen											
	Jesu offentliga verksamhet i Galileen				Vägen till Jerusalem				Jesu sista tid i Jerusalem											
	Ett levande exempel – undervisning och underverk								En döende frälsare – försöningsoffer och uppståndelse											
Geografi	Galileen och Perea								Judeen och Jerusalem											
Tidsperiod	Omkring 3 år				Omkring sex månader				Åtta dagar											

ORD UR MARKUS

⁴³Men så är det inte hos er. Nej, den som vill vara störst bland er ska vara de andras tjänare,
⁴⁴och den som vill vara främst bland er ska vara allas slav.

⁴⁵Människosonen har inte kommit för att bli betjänad, utan för att tjäna och ge sitt liv till lösen för många.

Mark 10:43–45

HELA BOKEN MED 25 ORD

Här går det undan. Handling framför undervisning. Genast berättar Markus för en romersk läsekrets hur Jesus uppträder som tjänaren som till slut offerar sitt liv.

ATT TITTA EFTER NÄR DU LÄSER

Tema: Jesus, tjänaren
 • "Strax", "därefter", "genast" som markerar "fart"
 • Intresse för massorna
 • Människors känslor och reaktioner inför Jesus
 • Förklaringar till judiska seder och arameiska ord

- Notera alla tidsangivelser
- Sök alla referenser till strand, sjö, skepp, storm
- Lägga märke till Jesu blick, att vara blind och att se
- Hur ofta Petrus nämns
- Referenser till "vägen"
- Tal om lärjungaskap

Kända texter och sammanhang:

- Mark 1:17 Jag ska göra er till människofiskare
- Mark 10:31 Först ska bli sist, sist ska bli först
- Mark 10:45 Människosonens tjänst och lidande

Att se Petrus som Markus källa

Markus var en av Petrus lärjungar. Enligt en tidig tradition var Petrus den apostoliska källan till Markus. Genom att följa texten kan vi se hur Petrus observationer och erfarenheter tycks genomsyra berättelsen.

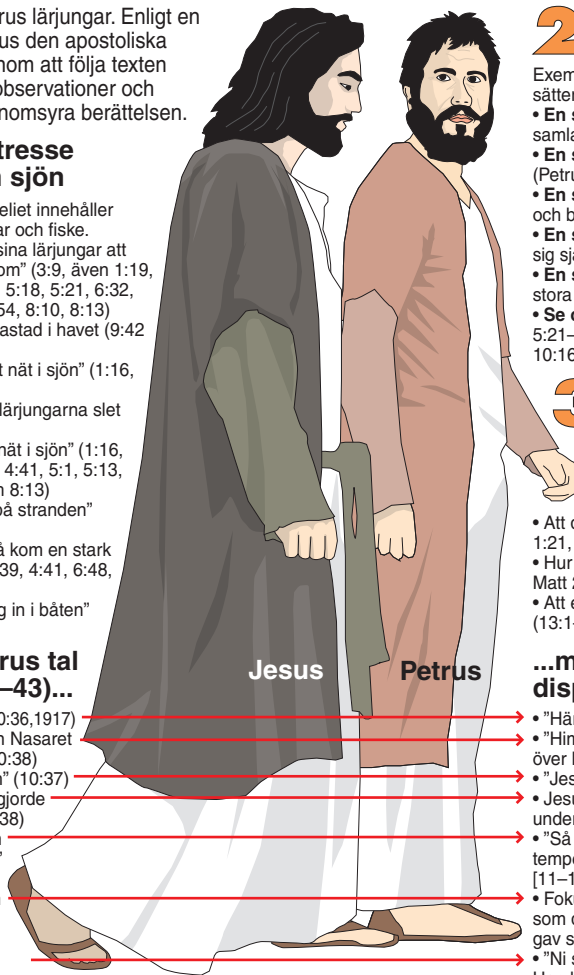
1 Fiskarens intresse för båtar och sjön

Petrus var fiskare. Evangeliet innehåller många referenser till båtar och fiske.

- **Båten:** "Jesus sade åt sina lärjungar att hålla en båt redo för honom" (3:9, även 1:19, 1:20, 4:1, 4:36, 4:37, 5:2, 5:18, 5:21, 6:32, 6:34, 6:45, 6:47, 6:51, 6:54, 8:10, 8:13)
- **Havet:** "bättre att... bli kastad i havet (9:42 även 11:23)
- **Näten:** "De... kastade ut nät i sjön" (1:16, även 1:18, 1:19)
- **Rodden:** "Han såg hur lärjungarna slet med rodden" (6:48)
- **Sjön:** "De... kastade ut nät i sjön" (1:16, även 2:13, 3:7, 4:1, 4:39, 4:41, 5:1, 5:13, 5:21, 6:47, 6:48, 6:53 och 8:13)
- **Stranden:** "folket stod på stranden" (4:1)
- **Stormen/vindarna:** "Då kom en stark stormvind" (4:37, även 4:39, 4:41, 6:48, 6:51)
- **Vågorna:** "Vågorna slog in i båten" (4:37)

4 Jämför Petrus tal (Apg 10:34-43)...

- "Det glada budskapet" (10:36,1917)
- "Gud smorde Jesus från Nasaret med den helige Ande" (10:38)
- "...med början i Galileen" (10:37)
- "Han gick omkring och gjorde gott och botade alla" (10:38)
- "Vi är vittnen till allt som han gjorde... i Jerusalem" (10:39)
- "De hängde upp honom på trä och dödade honom" (10:39)
- "Gud uppväckte honom på tredje dagen" (10:40)

2 Exempel på detaljer som förutsätter ett ögonvittne

Exempel på detaljer i berättelserna som förutsätter ett ögonvittne som varit med.

- **En som lade märke till att hela staden samlades utanför Petrus hus** (1:33)
- **En som såg att vännerna gjorde hål i taket på (Petrus?) hus för sin sjuka vän** (2:4)
- **En som var med och såg att vågorna slog in och båten började sjunka** (4:37)
- **En som såg mannen som skrek och sargade sig själv** (5:5) och hur han kom springande (5:6).
- **En som såg hur folket satte sig ner och hur stora grupperna var** (6:39-40)
- **Se också** 1:16-20, 1:29-31, 1:35-38, 5:21-24, 5:35-43, 9:36, 9:53-54, 9:14-15, 10:16, 10:32, 10:46, 14:32-42.

3 Vad som särskilt nämns om Petrus

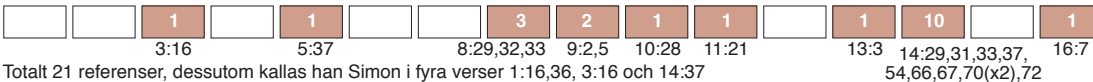
Några detaljer om Petrus som bara återfinns hos Markus:

- Att **Petrus** leder sökandet efter Jesus (1:35-37)
- Att det är **Petrus** hus i Kapernaum (2:1-5, 1:21, 29-31 jfr Matt 4:13-16)
- Hur **Petrus** minns fikonstrådet (11:20-21 jfr Matt 21:18-19)
- Att en lärjunge [**Petrus?** 13:3] frågar Jesus (13:1-4 jfr Matt 24:1-3)

...med Markusevangeliets disposition (Mark 1-16)

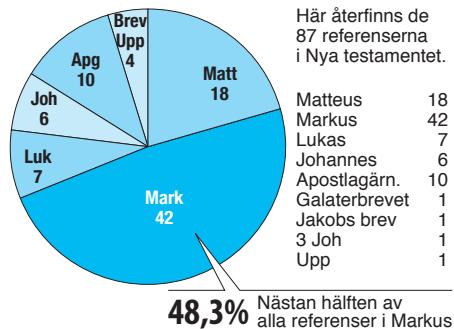
- "Här börjar evangeliet" (1:1)
- "Himlen [delade] sig och Anden komma ner över honom som en duva" (1:10)
- "Jesus [kom] till Galileen" (1:14)
- Jesus går omkring, botar sjuka och gör under (1:16-8:26)
- "Så kom han in i Jerusalem och in på tempelplatsen" (11:11). Hans tjänst i Jerusalem [11-14]
- Fokus på Jesu död. "Det var vid tredje timmen som de korsfäste honom." (15:25). "Men Jesus... gav sedan upp andan" (15:37) [15]
- "Ni söker Jesus från Nasaret, den korsfäste. Han har uppstått, han är inte här!" (16:6)

5 Petrus nämns i nio av Markusevangeliets sexton kapitel

DET STRESSIGA	1:10	1:42	4:29	6:50	11:2
EVANGELIET	1:12	1:43*	5:2	6:54	11:3
DÅR ALLT	1:18	2:8	5:29	7:25	14:43*
HÄNDER GENAST	1:20	2:12	5:30	7:35	14:45
Här är alla referenser du hittar i Markus:	1:21	3:6	5:42	8:10	14:72
	1:23	4:5	5:42*	9:15	15:1
	1:28	4:15	6:25	9:20	
	1:29	4:16	6:27	9:24	
	1:30	4:17	6:45	10:52	

Det grekiska ordet som används är *euthys* . Det betyder *rak, på en gång, omedelbart, strax, snart eller genast* . Adverbet (bestämning till verb, text att gå snabbt) används 87 gånger i Nya testamentet varav 42 gånger i Markus. Ordet översätts oftast med "genast", men även med "snabbt", "strax", "snart" eller "redan". Vid några tillfällen (*) motsvaras inte ordet i grundtexten av något ord i den svenska översättningen.

Hela [Markus-] evangeliets innehåll ingår i de övriga evangelierna med undantag av 4:26-27, 7:32-37, 8:22-26, 14:51-52.

Edwin Wirén

En tradition som går tillbaka till kyrkofadern Papias... hävdar att Markus skrev evangeliet byggt på minnen från aposteln Petrus (Papias påstår sig ha fått denna tradition från någon kallad "en äldste")... Några kyrkofäder (tex Irenaeus) hävdar att Markus skrev efter Petrus död... [medan] Clemens av Alexandria däremot hävdade att det var skrivet medan Petrus fortfarande var i livet.

Archeology Study Bible

Det har sagts om detta evangelium att "ögonen är Petrus men pennan är Markus".

LAT Van Dooren

Markus

Petrus klavertramp – som Markus väljer att tala tyst om

1 "Gå bort från mig Herre"

Lukas berättar hur Petrus blir rädd efter Jesu under. Han säger "Gå bort ifrån mig" (Luk 5:1-11). Men Markus säger inte ett ord om Petrus uttalande (1:16-20).

2 "Förklara liknelsen för oss"

Matteus återger hur Jesus berättar en liknelse (Matt 15:10-18). Petrus förstår inte, ber om en förklaring. Men Markus väljer att ta bort Petrus namn i sin version (7:14-20).

3 "Herre, rädda mig!"

Matteus berättar hur Petrus blir rädd, börjar sjunka och ropar på hjälp när Jesus går på vattnet (Matt 14:22-33). Men Markus väljer att hoppa över den detaljen (6:45-52).

4 "Det ska aldrig hända dig"

Matteus berättar hur Jesus talar om sin död (Matt 16:21-23). Petrus protesterar. Men Markus väljer att inte återge exakt vad Petrus sa till Jesus (8:31-33).

5 "Vad kommer vi att få?"

Matteus berättar om hur Jesus talar om pengar (Matt 19:23-30). Petrus ställer en fråga, men Markus väljer att inte ta med allt vad han säger (10:28).

6 "Ska du tvätta mina fötter?"

Johannes berättar om hur Petrus den sista kvällen först vägrar att låta Jesus tvätta hans fötter (Joh 13:2-9). Men Markus väljer att inte berätta den delen av historien.

7 "Han högg av honom örat"

Johannes berättar hur Petrus drar svärd mot översteprästens tjänare (Joh 18:10-11). Men Markus väljer att inte berätta vilken av lärjungarna som högg med svärdet.

8 Herren vände sig om, såg på Petrus

Lukas berättar om hur Petrus förnekar Jesus och hur deras blickar möttes på översteprästens gård (Luk 22:54-62). Men Markus väljer att förbigå händelsen med tystnad.

Sedan jag noga efterforskat allt från början har även jag bestämt mig för att skriva ner det i ordning... för att du ska veta hur tillförlitlig den undervisning är som du har fått.
(Luk 1:3-4)

LITE OM VAD VI VET OM FÖRFATTAREN LUKAS

- Formellt är boken anonym. Men det finns starkt utombibliskt stöd för att Lukas är författare (Tertullianus, mfl). Förutom evangeliet skrev han även Apostlagärningarna och kan ha varit amanuens till ett eller flera av NT:s brev.
- Lukas var läkare (Kol 4:14) och lärjunge till Paulus (2 Tim 4:11). Enligt traditionen (Eusebius) kom han från Antiokia. Han anses vara NT:s enda icke-judiska författare.
- Vi möter Lukas i Troas under Paulus andra missionsresa. Textens "vi" (Apg 16:10) talar om att han ansluter sig till Paulus grupp.

F

Lukas var inte själv ett ögonvittne utan efterforskade noga (Luk 1:3) vad Jesus sagt och gjort. På vilket sätt är han ett föredöme för dina studier?

Lukas om den sanna människan

Bibebok: Evangelium enligt Lukas, Antal kapitel: 24, Litterär stil: Evangelium/historia Tid: Från omkr. 6 fKr till 33 eKr, Skrivnen: Troligen mellan 58 och 64 eKr
Författare: Lukas, läkaren, en lärjunge till Paulus, Nyckelord: Jesus, den sanna människan, Så ska bilden förstås: Läkaren (medicinburkar, läkarrock) Lukas pekar på Jesus som den sanna, fullkomliga människan. Han har (likt Sherlock Holmes keps, förstoringsglas) noga efterforskat vad Jesus sagt och gjort.

ÖVERSIKT AV LUKAS EVANGELIUM

Evangeliet och Apostlagärningarna tycks ha samma författare och från "vi-avsnitten" (jfr Apg 16:10-11) och Kol 4:14 kan vi sluta oss till att det är läkaren Lukas. Han var en lärjunge till Paulus som skrev evangeliet efter att ha gjort efterforskningar om allt som hänt.

Centralt	1:1	För att söka det som var förlorat...				19:27	19:28	24:53
Indelning	1:1	4:13	4:14	9:50	9:51	19:27	19:28	24:53
	Människosonen ankomst och förberedelse		Människosonen träder fram och förkunnar		Människosonen möter motstånd och byter strategi		Människosonen död och uppståndelse	
Ämnen	Människosonen framträder	Människosonen förkunnar	Människosonen förkastas	Människosonen försoningsoffer				
	Förberedelse – vem som vandrar	Utgångspunkt – långt från Jerusalem	Vandring – vägen mot Jerusalem (9:51)	Målet – framme i Jerusalem				
	Jesus gör många under				Jesus berättar många liknelser			
Geografi	Betelehem, Egypten och Nasaret	Galileen	Samarien och Perea	Jerusalem				
Tidsperiod	Omkring 6 fKr–30 eKr			30–33 e Kr				

ORD UR LUKAS

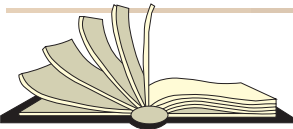
⁹ Jesus sade till [Sackeus]: "I dag har frälsning kommit till det här huset, för också han är en Abrahams son.

¹⁰ Människosonen har kommit för att söka upp och frälsa det som var förlorat."

Luk 19:9-10

HELA BOKEN MED 25 ORD

Lukas berättar i ordning om hur tro på och motstånd mot den sanna människan Jesus växer sida vid sida. Nyckel: att beräkna kostnaden för lärjungaskap.

ATT TITTA EFTER NÄR DU LÄSER

Tema: Jesus, den sanna människan
 • Människosonen (28 ggr)
 • Notera Jesu mänskliga egenskaper
 • Alla kvinnor Jesus möter
 • Pengar, fattigdom och rikedom

- Bön, Jesu böner, andra människors böner, liknelser om bön
- Glädje och lovsång (fem bara i kap 1-2)
- Notera alla medicinska och anatomiska termer
- Mycket om Anden

Kända texter och sammanhang:

- Luk 2 Julevangeliet
- Luk 14 Kostnaden av att vara en Jesu lärjunge
- Luk 19 Sackeus i trädet
- Luk 24:1-35 Jesus på Emmausvägen

Läkarens journalanteckningar

Lukas var läkare (Kol 4:14) och spåren av hans professionella karriär genomsyrar evangeliet. Sjukdomar, diagnoser och medicin. Följ hans beskrivning av den store läkaren genom evangeliets berättelser.

Specifika medicinska observationer

- "Där fanns en man vars högra hand var förtvinad" (6:26). Att det var höger hand säger inget annat evangelium.
- "Och en... slog till mot översteprästens tjänare och högg av honom högra örat" (22:50 jfr Joh 18:10). Att det var höger öra säger ingen annan av synoptikerna.
- "Och [Jesus] rörde vid hans öra och helade honom" (Luk 22:51). Ett annat ord för öra. Mer detaljerat, troligen örsnibben.
- "[Jesus] svett blev som blodsdroppar som föll ner på jorden" (22:44). Lukas är den enda som återger att Jesus svettades blod, så kallat hematidros.

Referenser till läkare, sjukdom och botande

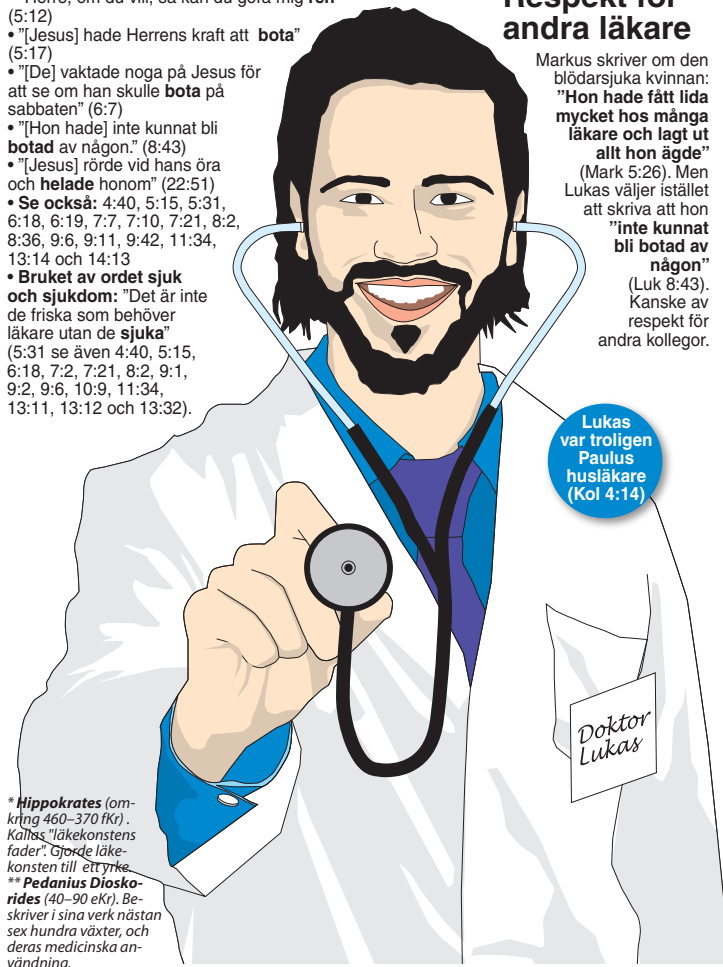
- "Läkare, bota dig själv!" (4:23)
- "Herre, om du vill, så kan du göra mig ren" (5:12)
- "[Jesus] hade Herrens kraft att bota" (5:17)
- "[De] vaktade noga på Jesus för att se om han skulle bota på sabbaten" (6:7)
- "[Hon hade] inte kunnat bli botad av någon." (8:43)
- "[Jesus] rörde vid hans öra och helade honom" (22:51)
- **Se också:** 4:40, 5:15, 5:31, 6:18, 6:19, 7:7, 7:10, 7:21, 8:2, 8:36, 9:6, 9:11, 9:42, 11:34, 13:14 och 14:13
- **Bruket av ordet sjuk och sjukdom:** "Det är inte de friska som behöver läkare utan de sjuka" (5:31 se även 4:40, 5:15, 6:18, 7:2, 7:21, 8:2, 9:1, 9:2, 9:6, 10:9, 11:34, 13:11, 13:12 och 13:32).

Referenser till den tidens läkekonst

- "Hällde olja och vin i hans sår och förband dem" (10:34)
Enligt Hippokrates* har både olivolja och vin rengörande och helande effekt på sår. Jämför Jak 5:14 och 1 Tim 5:23
- "Förband [hans sår och]... skötte om honom" (10:34)
Båda är specifika medicinska termer som talat om god medicinsk omvårdnad.
- "En skorpion" (11:12)
Ett skorpionsting var livshotande och krävde omgående läkarevård.
- "Ett ägg" (11:12)
Ägg föreskrevs ofta vid proteinbrist.
- "Mullbärsträd" (17:6). Lukas säger ett mullbärsfikonträd (19:4). Dioskorides** noterar att det är skillnad på den medicinska effekten jämfört med ett vanligt fikonträd.

Respekt för andra läkare

Markus skriver om den blödersjuka kvinnan: "Hon hade fått lida mycket hos många läkare och lagt ut allt hon ägde" (Mark 5:26). Men Lukas väljer istället att skriva att hon "inte kunnat bli botad av någon" (Luk 8:43). Kanske av respekt för andra kollegor.

* **Hippokrates** (omkring 460–370 fKr). Kallas "läkekonstens fader". Gjorde läkekonsten till ett yrke.
** **Pedanius Dioskorides** (40–90 eKr). Beskriver i sina verk nästan sex hundra växter, och deras medicinska användning.

Elva diagnoser Lukas berättar att Jesus helar

- 1 Jesus driver ut onda andar** (4:33–37, 8:26–33, 9:37–43)
Driver ut onda andar ur flera olika personer, några var sjuka, andra betedde sig störande och oroligt (Se även 11:14–23, 13:10–17).
- 2 Jesus helar en spetälsk man** (5:12–14)
Jesus möter en man "full av spetälska". Mannen ropar "Om du vill, gör mig ren". Jesus rör vid honom och han blir genast helt frisk.
- 3 Jesus gör så att lama kan gå igen** (5:18–26)
En lam man bärs fram till Jesus av vänner. Jesus förlåter honom hans synder och för att visa vem han är, gör Jesus honom frisk också.
- 4 Jesus helar man med förtvinad hand** (6:6–10)
En man har en förtvinad hand. Jesus helar honom för att visa det religiösa ledarna att det är tillåtet att göra gott på sabbaten.
- 5 Jesus helar kvinna med blödningar** (8:43–48)
En kvinna rör vid Jesu mantel och blir helad från blödningar som plågat henne tolv år. Jesus känner beröringen, säger "Din tro har hjälpt dig".
- 6 Jesus helar en stum man** (11:14–23)
Mannen var stum. Jesus drev ut en ond anda som hindrade honom att prata, och genast fick han förmågan tillbaka.
- 7 Jesus helar krokryggig kvinna** (13:10–17)
En kvinna med krokig rygg blir helad sedan Jesus lagt händerna på henne och förklarar att hon nu var frisk.
- 8 Jesus helar man med vatten i kroppen** (14:2–4)
Jesus rör vid en man som har vatten i kroppen, och han blir botad. Mannen säger inget. Jesus visar igen att man får göra gott på sabbaten.
- 9 Jesus ger blinda synen tillbaka** (18:35–43)
En blind man ropar på Jesus och ber om hjälp. Mannen leds fram och Jesus säger "Du får din syn. Din tro har frälst dig". Och mannen såg.
- 10 Jesus helar ett avhugget öra** (22:50–51)
En lärjunge mättar slag mot översteprästens tjänare och hugger honom i örat. Jesus rör vid örat och helar honom omgående.
- 11 Jesus reser upp två från de döda** (7:11–17, 8:41–56)
Jesus uppväcker två personer från de döda: Dels sonen till änkan i Nain och dels Jairus dotter. Han rör vid båda och talar till dem.

Exempel på hur Lukas kan ha tagit intryck av Paulus som er Far

- 1** Vad som gjorde predikan trovärdig
Paulus: "Min predikan kom inte med övertygande visdomsord utan med bevisning i Ande och kraft" (1 Kor 2:4).
Lukas: "De var överväldigade av hans övervisning, eftersom hans ord hade makt. (Luk 4:32).
- 2** Var barmhärtiga som er Far
Paulus: "Barmhärtighetens Far och all trösts Gud!" (2 Kor 1:3).
Lukas: "Var barmhärtiga, så som er Far är barmhärtig" (Luk 6:36).
- 3** Faran med blinda ledare
Paulus: "Du ser dig som en vägledare för blinda, ett ljus för dem som vandrar i mörker" (Rom 2:19).
Lukas: "En blind kan väl inte leda en blind? Fallor inte båda in i gropen?" (Luk 6:39).
- 4** Ät vad som bjuds
Paulus: "Om någon av dem som inte tror bjuder hem er och ni vill gå, ät då allt som sätts fram åt er" (1 Kor 10:27).
Lukas: "Och när ni kommer till en stad där man tar emot er, så ät det som sätts fram åt er" (Luk 10:8).
- 5** Allt är rent för den som är ren
Paulus: "För de rena är allting rent, men för de orena och otroende är ingenting rent" (Tit 1:15).
Lukas: "Ge det som finns där inne till de fattiga, så blir allt rent för er" (Luk 11:40).
- 6** Håll ut när ni ber
Paulus: "Var därför vakna och håll ut i bön för alla de heliga." (Ef 6:18).
Lukas: "Var ständigt vakna och be om kraft" (Luk 21:36).
- 7** Beskrivningen av natvarden
Paulus: "[Jesus sa]: Den- na bågare är det nya förbundet i mitt blod" (1 Kor 11:25, jämför hela avsnittet).
Lukas: "[Jesus sa]: Den- na bågare är det nya förbundet genom mitt blod" (Luk 22:20 jämför hela avsnittet).

” I dessa fyra verser (Luk 1:1–4)... kommer du att möta Lukas läkaren, Lukas historikern, Lukas teologen och Lukas pastorn.

John MacArthur

” Enligt traditionen reste Lukas, efter Paulus död (omkring 68 eKr), till Boiotien, en region i centrala Grekland för att arbeta i synnerhet i Thebe. Traditionen menar också att han skrev till Teofilus som var ståthållare i Akaja. [Ett annat] förslag är dock att Teofilus var kung Agrippa II. Det är i så fall möjligt att Lukas gav honom en kopia av Apostlagärningarna när han, enligt historie-skrivaren Josefus, reste igenom Akaja på väg till Rom under vintern 68/69 eKr.

Gordon Franz

Den synoptiska frågan (I)

Under lång tid har de som studerat evangelierna funderat på hur det kan komma sig att Matteus, Markus och Lukas innehåller så många likheter, främst vad gäller kronologi, formuleringar och berättelsestrukturer. Många anser att det finns ett samband mellan dem. Varje hypotes har skapats för att lösa några specifika problem, samtidigt som de ofta lämnar andra frågor obesvarade. Någon visshet om hur likheterna uppstått kan vi inte ha. Här följer en översikt av olika huvudteorier och under teorier om hur sambandet mellan evangelierna kan se ut.

”
Många har sammanställt en skildring av de händelser som har fått sin uppfyllelse ibland oss... Sedan jag noga efterforskat allt från början, har jag beslutat att i rätt ordning skriva ner det för dig, högt ärade Teofilus. (Luk 1:1,3)

VAD ÄR SYN-OPTIKERNA?

• Matteus, Markus och Lukas brukar kallas för de synoptiska evangelierna.
• "Syn" betyder "lika" eller "samma", "optisk" att "se". Synoptikerna är alltså evangelierna som ser Jesu liv på liknande sätt, som har en samsyn.
• Man syftar då på likhet i struktur, likhet i urval och till och med likhet i formuleringar.
• Den synoptiska frågan är diskussionen om hur det kan komma sig att de tre kan vara så lika på så många olika sätt, och samtidigt skilja sig åt på så många andra.

Brukar du tänka på likheter och skillnader mellan de tre evangelierna?

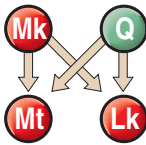
Tvåkällshypotesen

Den teori som kanske har flest förespråkare. Markus ses som det äldsta evangeliet.

Bland förespråkarna: CH Weisse (1838), P Wernle (1899) och BH Streeter (1924)

Teorin i korthet:

- Markus skrevs först
- Markus är huvudkälla för Matteus och Lukas
- Matteus och Lukas använder också en annan oberoende skriven källa med Jesusord, kallad "Q" (av tyska "Quelle")

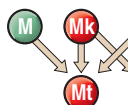

Argument:

- Det är lättare att förklara hur Matteus och Lukas redigerat och utvecklat Markus, än att Markus skulle ha förenklat deras texter
- Q-källan bla för att ordgranna citat (drygt 200 verser) finns både i Matteus och Lukas men inte hos Markus

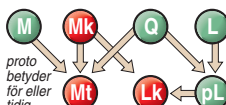
Andra varianter av hypotesen:

Fyrkällshypotesen

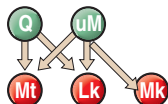
- Matteus och Lukas har dessutom egna unika källor (M och L) vid sidan om Markus och Q-källan (Streeter 1924)

Streeter

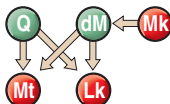
- Q- och L-källan redigerades dessutom samman till proto-Lukas (pL) som i sin tur var Lukas källa (Streeter 1924, Vincent Taylor)

Ur-Markushypotesen

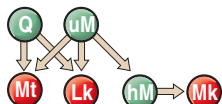
- Markus ersätts av en ur-Markus (uM) som en huvudkälla. uM liknar men är inte identisk med Markus (Weisse 1856, Holtzmann 1963)

Deutero-Markushypotesen

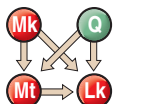
- Det finns en andra, en deutero-Markus (dM). Den ses som en korrigerad version av Markus (Abbott 1901)

Hemliga Markushypotesen

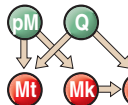
- En ur-Markus är en tidig källa. Den redigeras till en "hemlig version" (hM) som redigeras till Markus (Koester 1983, 1990)

Trekällshypotesen

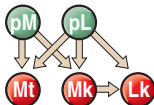
- Lukas har haft tre källor. Förutom Markus och Q även till viss del Matteus (Simons 1881, Gundry 1979, Price 1999)

Proto-Matteushypotesen

- En proto-Matteus (pM, ofta kallad källa K) är källa till Matteus och Markus, men inte till Lukas (Parker 1953)

Proto-Lukashypotesen

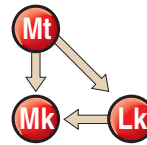
- Q-källans material tillskrivs nu helt proto-Matteus (pM) och proto-Lukas (pL) som blir källor till de tre (Parker 1980, 1983)

Tvåevangelihypotesen

Även kallad Griesbach-hypotesen. Utgår från att Matteus är det äldsta evangeliet och källa till de andra. Har starkare stöd i USA. **Bland förespråkarna:** H Owen (1764), JJ Griesbach (1783), WR Farmer (1964)

Teorin i korthet:

- Matteus skrevs först
- Matteus är huvudkälla för Markus och Lukas
- Markus tar material både från Matteus och Lukas, men redigerar bort stora delar

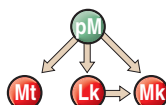

Argument:

- Likheter mellan Matteus och Lukas i texter som inte finns i Markus talar för att en av dem hade tillgång till den andra
- Lukas prolog talar för att han inte är först
- Markus blir då det sista av evangelierna, med nedredigerad text från de två andra

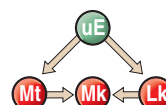
Andra varianter av hypotesen:

Rileyhypotesen

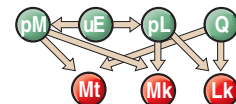
- Menar att det finns en proto-Matteus (pM) som reviderats till Matteus, men som också är källa till Lukas och Markus (Riley 1992)

Urevangeliehypotesen

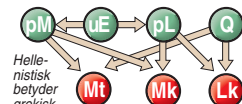
- Matteus och Lukas baserar sig på ett urevangelium (uE), Markus är en nedbantad version av dessa (deWette 1842, Beck 1862)

Marshhypotesen

- Markus är en nedbantad proto-Matteus (pM) och proto-Lukas (pL) som kommer från urevangeliet. Även Q finns med (Marsh 1801)

Rollandhypotesen

- Som Marsh, men proto-Matteus anses hellenistiskt, proto-Lukas paulinskt och urevangeliet kommer från apostlarna (Rolland 1982)

Verserna som vanligen sägs ha ingått i den sk Q-källan

Luk	Matt	Luk	Matt
3:7-9,16-17	3:7b-12	12:2-9	10:26-33,12:32
4:1-13a	4:1-11a	12:10-12	12:32,10:19
6:20b-23	5:3,5,4,11-12	12:22-31,33-34	6:25-33,19:21
6:27-33,35b-36	5:44,39b-40,42,7:12,5:46-47,45,48	12:29-40,42-46	24:43-51
6:37a,38c,39-42	7:1-2,15:14,10:24-25a,7:3-5	12:51-53	10:34-36
	7:3-5	12:54-56	16:2-3
6:43-45	7:16-20,12:33-35	12:58-59	5:25-26
6:46-49	7:21,24-27	13:18-21	13:31-33
7:1-2,6b-10	8:5-10:13	13:23-30	7:13-14,22-23
7:18-23	11:2-6		8:11-12,20:16
7:24-28,31-35	11:7-11,16-19	13:34-35	23:37-39
9:57-60	8:19-22	14:16-24	22:1-10
10:2-12	9:37-38,10:7-16	14:26-27	10:37-38
10:13-16	11:21-23,10:40	14:34-35	5:13
10:21-24	11:25-27,13:16-17	15:4-7	18:12-14
11:2-4	6:9-12	16:13	6:24
11:9-13	7:7-11	16:16-18	11:12-13,5:18,32
11:14-15,17-23	12:22-20	17:1,3b-4	18:7, 15, 21-22
11:24-26	12:43-45	17:6	17:20
11:29-32	12:38-42	17:23-24,26-27	24:26-27,37-39
11:33-35	5:15,6:22-23	30,33-35,37	10:39, 24:40-41,28
11:39-44,46-52	23:25-26,23,6:7a,27,4:29-31,34-36,13	19:12-27	25:14-30
		22:30	19:28

” Det finns ingen genväg till en tillfredställande lösning på fördelningen av gemensamt och unikt material i de synoptiska evangelierna... Om ingen enhet har nåtts efter 150 års intensiva synoptiska studier, kan det bero på att våra fakta är otillräckliga för syftet eller att våra frågeställningar varit allt för begränsade.

” De flesta konservativa forskare accepterar att evangelieförfattarna använde olika källor... men det är inte detsamma som vad bibelkritiska forskare menar när de talar om källor. Med källor menar de flesta utförliga verk som senare sammanfogats av skickliga redaktörer för att skapa egna nya oberoende skrifter.